

აღგილობრივი გარემოსდაცვითი სამოქმედო პროგრამა

ა ბ ს პ

Local Environmental Action Program

L E A P

ჭიათურა
Chiatura

„აგრო-ბიზნეს კონსალტინგი“

ჩიათურის მუნიციპალიტეტი

„გარემოს ღაცვის საერთაშორისო ცენტრი“

„ევროპული ალტერნატივა“

“Agro-Business Consulting”

Chiatura Municipality

“International Center for Environment Protection”

“Euoropean Alternative”

საქართველოს კონსტიტუცია განსაზღვრავს ქვეყნის ყველა მოქალაქის უფლებას ცხოვრობდეს ჯანმრთელობისათვის უვნებელ გარემოში, სარგებლობდეს ბუნებრივი და კულტურული სიმდიდრით და ამავე დროს, აკისრებს ვალდებულებას დაიცვას იგი. (მუხლი 37)

* * *

The Constitution of Georgia states: Everyone shall have the right to live in healthy environment and benefit from natural and cultural surroundings. Everyone shall be obliged to care for natural and cultural environment. (Article 37)

სარჩევი

შესავალი	6
გარემოს დაცვის სამოქმედო გეგმის მიზანი	6
გარემოს დაცვის სამოქმედო გეგმის მთავარი ამოცანები	6
1. ეკოლოგიური პრობლემები ჭიათურაში	6
2. გარემოს დაცვის პრიორიტეტები	10
3. სტრატეგიული მიზნები	10
4. სტრატეგიული პროგრამები	12
სტრატეგიული პროგრამა – სუფთა მდინარე	12
სტრატეგიული პროგრამა – მოსახლეობის ხარისხიანი სასმელი წყლით მომარაგება	14
სტრატეგიული პროგრამა – სუფთა ჰაერი ქალაქს	18
სტრატეგიული პროგრამა – განადგურებული ეკოლოგიის აღდგენა	20
სტრატეგიული პროგრამა – მწვანე ქალაქი	24
სტრატეგიული პროგრამა – ნულოვანი დაბინძურება	28
სტრატეგიული პროგრამა – მაღალ-ეკოლოგიური თვითშეგნება	30
სტრატეგიული პროგრამა – არასამთავრობო სექტორში გარემოსდაცვითი ეკოლოგიური სტრუქტურის ჩამოყალიბება	34
საინფორმაციო მხარდაჭერა	34
სასარგებლო ლიტერატურა და ინტერნეტ რესურსები	36
საკონტაქტო ინფორმაცია	38
5. დანართი	40

Contents

Preface	7
The purpose of Environment Protection Action Program	7
Main tasks of Environment Protection Action Program	7
1. Ecological Problems of Chiatura	7
2. Environment Protection Priorities	11
3. Strategic Objectives	11
4. Strategic Programs	13
• Strategic program–Clean River	13
• Strategic program–Providing Population with High Quality Drinking Water	15
• Strategic program–Clean Air for the Town	19
• Strategic program–Restoration of Destroyed Ecology	21
• Strategic program–Green Town	25
• Strategic program–Zero Waste	29
• Strategic program–High-ecological Self-consciousness	31
• Strategic program–Establishing an Environmental and Ecological Protection Structure in NGO Sector	35
Information support	35
Useful literature and Internet resources	37
Contact information	39
5. Appendix	40

ჭიათურის რაიონში ერთ-ერთ უმწვავეს პრობლემას წარმოადგენს გარემოს დაცვასთან დაკავშირებული საკითხები, რომლებშიც ათწლეულების მანძილზე დაგროვდა ჩვენს რეგიონში და საჭიროებს აუცილებელ გადაწყვეტას. აღნიშნული პრობლემები გამოიხატა ხარისხიანი სასმელი წყლით მომარაგების, მდინარეთა დაბინძურების, ჰაერის ხარისხის, საყოფაცხოვრებო ნარჩენების მართვისა და მწვანე საფარის შემცირების კუთხით.

აღგილობრივი გარემოსდაცვითი სამოქმედო პროგრამა, რომელიც ითვალისწინებს საზოგადოების სხვადასხვა ფენის აზრსა და რეკომენდაციებს ეკოლოგიურ მდგომარეობასთან დაკავშირებით თავისი შინაარსით არის უნიკალური დოკუმენტი და აქედან გამომდინარე, განსაკუთრებით საინტერესო აღგილობრივი ხელისუფლებისათვის.

აღგილობრივი მმართველობის ორგანოებისთვის აღნიშნული დოკუმენტი მნიშვნელოვან ადგილს დაიკავებს გარემოსდაცვითი ღონისძიებების რეალიზაციის პროცესში. ხელს შეუწყობს მოსახლეობის ცხოვრების პირობების გაუმჯობესებისა და თითოეული მოქალაქის პასუხისმგებლობის გაზრდას გარემოს დაცვაში.

ამიგომაც, გამოვხატავთ უდიდეს მადლიერებას „აგრო-ბიზნეს კონსალტინგის“ მიმართ ნაყოფიერი თანამშრომლობისა და რეგიონის გარემოსდაცვითი პრობლემების გადაწყვეტაში ხელშეწყობისთვის, რაც რაიონის სუფთა გარემოს, მოსახლეობის კეთილდღეობისა და ჯანმრთელობის საწინდარი უნდა გახდეს.

ჭიათურის მუნიციპალიტეტის
გამგებელი

პროკოფი ჩიკვილაძე

მადლობის სიტყვა

კავშირი „აგრო-ბიზნეს კონსალტინგი“ სარგებლობს შემთხვევით და ჭიათურის გარემოსდაცვითი სამოქმედო პროგრამის შექმნაში მონაწილეობის და თანამშრომლობისთვის მადლობას უხდის აღგილობრივ ხელისუფლებას, სახელმწიფო სამსახურის, არასამთავრობო ორგანიზაციებისა და მასმედიის წარმომადგენლებს.

აღგილობრივი გარემოსდაცვითი სამოქმედო გეგმის შემუშავებაში აქტიური მონაწილეობისა და თანადგომისათვის მადლობას მოვახსენებთ ჭიათურის მუნიციპალიტეტის გამგებელს, ბატონ **პროკოფი ჩიკვილაძეს**; ასოციაცია „ჭიათურელთა კავშირის“ გამგეობის თავმჯდომარეს ბატონ **შოთა გაფრინდაშვილს**; ჭიათურის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს ეკონომიკისა და ინფრასტრუქტურის კომისიის თავმჯდომარეს ბატონ **ილიკო ჩიკვილაძეს**; შპს „ჯორჯიანმანგანუმის“ ჭიათურის სამთო გამამდიდრებელი კომბინატის გენერალურ დირექტორს ბატონ **აკაკი გურჯიძეს**; შპს „ჯორჯიან მანგანუმი“-ს ჭიათურის სამთო-გამამდიდრებელი კომბინატის ეკოლოგიისა და ლიცენზიების სამსახურის უფროსს, ბატონ **დავით ყვავაძეს**; ჭიათურის მუნიციპალიტეტის მთავარ არქიტექტორს, ბატონ **დავით ბრეგვაძეს**; ჭიათურის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს ჯანდაცვისა და სოციალურ საკითხთა კომისიის წევრს, ბატონ **მალხაზ წერეთელს**.

მადლობას მოვახსენებთ მასმედიის წარმომადგენლებს საინფორმაციო მხარდაჭერისთვის. გვსურს განსაკუთრებული მადლობა ვუთხრათ სამაუწყებლო კომპანია „იმერვიზიას“ და მის დირექტორს ბატონ **რამაზ გამეზარდაშვილს**; ასოციაცია „ჭიათურელთა კავშირის“, გაზეთ „ჭიათურელისა“ და „არენას“ რედაქტორს ბატონ **თემურ შეყრილაძეს**; გაზეთს „ჭაშნაგირის“ რედაქტორს ქალბატონ **ლია მიჩიგაშვილს**.

„აგრო-ბიზნეს კონსალტინგი“

The Environmental protection is the most painful problem of Chiatura Municipality that has been accumulated in our region for years and requires instantaneous response. The problem occurred in providing population with high quality drinking water, rivers' and air pollution, domestic and industrial wastes, green cover reduction and other issues.

Chiatura Environment Protection Action Program considering opinions and recommendations of different parts of society regarding environmental protection problems is a unique document and is especially interesting for the local authorities. The hereby document will serve for implementation of environmental protection activities, support to population living conditions improvement and increase the responsibility of each citizen in environment protection.

Therefore, we extend the great appreciation to "Agro-Business Consulting" for effective partnership and assistance in environmental protection problems solving that in turn will trigger air cleanout, population welfare and health of population.

Head of Chiatura Municipality Administration

Prokophi Chikviladze

A Letter of Appreciation

Union "Agro-Business Consulting" likes to extend the gratitude to local governmental, non-governmental and mass media organizations for the assistance and collaboration in creating and preparation of the "Concept of Chiatura Environment Protection Action Program".

We extend our honest appreciation to **Prokophi Chikviladze**, Head of Chiatura Municipality Administration; to **Shota Gaprindashvili**, Chairman of association "Union of Chiatura-Citizens"; to **Iliko Chikviladze**, the Chairman of "Sakrebulo" Economic and Infrastructure Commission of Chiatura Municipality; to **Akaki Gurdjidze**, General Director of LTD "Georgian Manganese"; to **Devid Bregvadze**, Municipality Chief Architect; to **Devid Kvavadze**, Head of Ecology and Licensing Department of LTD "Georgian Manganese"; to **Malkhaz Tsereteli**, the member of the Commission of Health and Social Issues for active participation and support in elaborating of Chiatura Environment Protection Action Program.

We highly appreciate the mass media representatives for informational support and say special thanks to **TV Company "Imervisia"** and its Director **Ramaz Gamezardashvili**; to Chief Editor of the newspaper "Chiatureli" and "Arena" **Temur Shekkiriladze**; and to newspaper "**Chashnagiri**" and its Chief Editor **Lia Michitashvili**.

"Agro-Business Consulting"

ჭიათურის გარემოსდაცვითი სამოქმედო პროგრამა ეფუძნება ზოგადად აღიარებულ გარემოსდაცვით პრიორიტეტულ მიმართულებებს, როგორიცაა ჰაერის დაცვა, წყლის დაცვა, ბიომრავალფეროვნების დაცვა, ნიადაგის დაცვა და ნარჩენების მართვა.

გარემოს დაცვის სამოქმედო პროგრამის მიზანია სამოქალაქო საზოგადოების და ადგილობრივი თვითმმართველობის აქტიური ჩართვა ადგილობრივი გარემოს დაცვის სამოქმედო გეგმის შემუშავებაში და შესაბამისი გადაწყვეტილებების მიღებაში; პერსპექტიული ღონისძიებების და მათი განხორციელების დაგეგმარება; გარემოს დაცვის მიმართულებით ინვესტირებისთვის ხელსაყრელი გარემოს შექმნა და მოსახლეობაში გარემოსდაცვითი თვითშეგნების გაზრდა და ინფორმაციის მიწოდება.

გარემოს დაცვის სამოქმედო პროგრამა გულისხმობს რიგი ამოცანების განხორციელებას, როგორებიცაა: მოსახლეობის პირადი და საზოგადოებრივი ინიციატივების გააქტიურება; გარემოს დაცვის საკითხებში საინფორმაციო კამპანიის ჩატარება; არსებული გარემოსდაცვითი პრობლემების ანალიზი, განსაზღვრა და გადაჭრის გზების პოვნა; ადგილობრივი გარემოს დაცვის სამოქმედო პროგრამის განვითარება; გარემოს დაცვის პროექტის შემუშავება და ინვესტიციების მოზიდვა; ადგილობრივი გარემოს დაცვის სამოქმედო პროგრამის ღონისძიებების განხორციელება.

ადგილობრივი გარემოს დაცვის სამოქმედო პროგრამის მიზანი:

- სამოქალაქო საზოგადოების აქტიური მონაწილეობა ადგილობრივი გარემოს დაცვის სამოქმედო პროგრამის შემუშავებასა და შესაბამისი გადაწყვეტილებების მიღებაში
- გარემოს დაცვის სფეროში ღონისძიებათა პერსპექტიული დაგეგმარებისა და რეალიზაციის პროცესის დაგეგმარება
- გარემოს დაცვის მიმართულებით საინვესტიციოდ მიმზიდველი გარემოსათვის საფუძვლის მომზადება
- მოსახლეობის გარემოს დაცვის ცნობიერების ამაღლება და ინფორმაციის უზრუნველყოფა

ადგილობრივი გარემოს დაცვის სამოქმედო გეგმის მთავარი ამოცანები:

- მოქალაქეთა პირადი და საზოგადოებრივი ინიციატივების გააქტიურება
- გარემოსდაცვითი საინფორმაციო კამპანია
- გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებების მიღებაში საზოგადოების მონაწილეობის იდეის პოპულარიზაცია
- არსებული გარემოსდაცვითი პრობლემების ანალიზი და განსაზღვრა, მათი გადაწყვეტის გზების დადგენა
- ადგილობრივი გარემოსდაცვითი სამოქმედო გეგმის შემუშავება
- გარემოსდაცვითი ღონისძიებების შემუშავება და ინვესტიციების მოზიდვა
- ადგილობრივი გარემოსდაცვითი სამოქმედო გეგმით განსაზღვრული ღონისძიებების განხორციელება

1. ეკოლოგიური პრობლემები ჭიათურაში

ჭიათურა მდებარეობს იმერეთის რეგიონში მდინარე ყვირილას ნაპირებსა და მიმდებარე პლატოზე. ჭიათურის მუნიციპალიტეტის მოსახლეობა დაახლოებით 56 341-ს შეადგენს, რომელთა ნაწილს 90-იან წლებში რთული ეკონომიკური, სოციალური და ეკოლოგიური მდგომარეობის გამო მოუწია ქალაქის დატოვება.. მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე დიდი და მდიდარი მანგანუმის საბადო ჭიათურაში მდებარეობს.

ჭიათურის რაიონში მდებარეობს მარმარილოს, კირქვის საბადოები, ბარიტი, კვარცის ქვიშები და კალციუმი. BP-ის მილსადენები ჭიათურის რაიონში სამ სოფელს კვეთს. ზოგიერთ ადგილას მიწები 20⁰-30⁰-ით არის დახრილი. ქალაქის წყლის სადგურები მწყობრიდან არის გამოსული. მაღანის მოპოვების შედეგად მწვანე საფარი განადგურებულია. ქალაქში ნარჩენების მართვის საკითხი ძალიან მწვავედ დგას. და მაინც, საფრთხის ძირითად წყაროს ეკოლოგიისთვის მანგანუმის ნედლეულის მოპოვება-გადამუშავება წარმოადგენს.

Preface

The purpose of Environment Protection Action Program is a civil society and local administration active participation in local environment protection action plan elaboration and in making relevant decisions; planning the perspective arrangement of environment protection activities and realization process; preparing background for attractive environment for investment in environment protection direction and increasing the environment protection awareness of population and information delivery.

Environment Protection Action Program foresees implementation of tasks such as: citizen private and society initiative activation; environmental protection information campaign; society participation idea popularization in environmental protection decision making; existing environmental protection problem analysis, their definition and finding ways of their decision; local environmental protection action program development; environment protection project elaboration and investment attraction and local environmental protection action program activity implementation.

The purpose of the Local Environment Protection Action Program

- Civil society active participation in local environment protection action program elaboration and in making relevant decisions
- Planning the perspective arrangement of environment protection activities and realization process
- Preparing background for attractive environment for investment in environment protection direction
- Increasing the environment protection awareness of population and information delivery

Main tasks of the Local Environment Protection Action Program

- Citizen private and society initiative activation
- Environmental protection information campaign
- Society participation idea popularization in environmental protection decision making
- Existing environmental protection problem analysis, their definition and finding ways of their decision
- Local environmental protection action program development
- Environment protection project elaboration and investment attraction
- Local environmental protection action program activity implementation

1. Ecological Problems in Chiatura

Chiatura city is located in Imereti region, the city is built on River Kvirila Kenyon and its neighboring rocks and hills. The population of the city is about 56 341 the majority of which due to hard economic, social and ecological conditions had to leave the town in 1990s. One of the greatest and richest mines of the world is located in Chiatura.

In Chiatura municipality there are deposits of marble limestone, barite, quartz sands and calcium limestone gravel. BP pipelines cross three villages of Chiatura municipality. In some places the pipes bend up to 20°-30°. The city's water pump stations are out of order. The green cover is abolished due to ore obtaining. The domestic waste management issue is very severe in the city. But still the main source of threat for ecology is manganese mining-processing activities.

მადნის მოპოვება XIX საუკუნის ბოლოს დაიწყო და დღესაც მიმდინარეობს. საბჭოთა კავშირის პერიოდში სამუშაოები უფრო აქტიურად წარმოებდა, რის გამოც ხალხს საკუთარი სახლების დაგოვება მოუხდა. მანგანუმის ნარჩენების უტილიზაციის საკითხი იგნორირებულ იქნა, მთისა და კლდის სტრუქტურები და მწვანე საფარი სრულიად განადგურდა, ჰაერი, წყაროს წყლები და მდინარე უკიდურესად დაბინძურდა, რამაც შედეგად ქალაქსა და ახლოსმდებარე სოფლებზე უარყოფითი გეგავლენა მოახდინა. გარემოს განადგურება აბრკოლებს სოფლის მეურნეობის განვითარებას, ამცირებს პროდუქტიულობას და პროდუქტის ხარისხს. მას უარყოფითი გავლენა აქვს ადამიანის ჯანმრთელობაზე, ფლორასა და ფაუნაზე. ეკოლოგიური დაბინძურება ყველაზე მეტად ადგილობრივ ფაუნას აზიანებს. რეგიონის ფლორის ენდემური და რელიქტური ჯიშები გადაშენების პირასაა.

მანგანუმის შემცველი საბადოების გადამამუშავებელი ქარხნები დაძველებულია. მანგანუმის გრანსპორტირებისას მისი მცვერი ეკოლოგიურად დიდ საფრთხეს წარმოადგენს. მანგანუმის გარდა მცვერი შეიცავს სხვა მძიმე ლითონის ტოქსიკურ შემცველებს. ჰაერში ფენოლისა და ნიგროგენის არსებობა ნორმის ფარგლებს აღემატება. დაავადებათა გავრცელების თვალსაზრისით ჭიათურა ერთ-ერთ რისკიან ტერიტორიას წარმოადგენს საქართველოში. მანგანუმი ილექება ძელებში, გვინში, ღვიძლში, თირკმელსა და პანკრეასში, რაც გარკვეული პერიოდის გასვლის შემდეგ აზიანებს ადამიანის ჯანმრთელობას.

მანგანუმის მოპოვებისა და გადამამუშავების სამუშაოები კვლავ გრძელდება. ძალიან ხშირად, მოპოვებული მადანი მოდის დაზიანებული პუნქტების გავლით, წვიმების დროს ქალაქის მიმდებარე ფერდობებზე არსებული მიტოვებული ღია კარიერებიდან წამოსული ტოქსიკურად საშიში ნივთიერებები პირდაპირ ქალაქის ქუჩებში ილექება. ძლიერი ქარის დროს (რაც ხშირად ხდება) კი საშიში ნარჩენები მთელს ქალაქსა და შემოგარენში ერცელებს.

დაძველებულ ქარხნებს არ აქვს სპეციალური ფილტრები. მაგნე ნარჩენები ჩაედინება მდინარე ყვირილაში, რაც შემდგომ გაივლის მესტაფონისა და თერჯოლის რაიონებს და აჯამეთის ნაკრძალს ბაღდადში, შემდგომ იგი უერთდება დასავლეთ საქართველოს მთავარ მდინარეს, რიონს, რომელიც გაივლის დასავლეთ საქართველოს უმეტეს ნაწილს, კაცობურის ნაკრძალსა და კოლხეთის ეროვნულ პარკს და ქალაქ ფოთში, შავ ზღვაში ჩაედინება. არსებული კატასტროფული მდგომარეობა აზიანებს არა მარტო ქალაქსა და მის შემოგარენს თავისი ბუნებითა და მოსახლეობით, არამედ უარყოფით გეგავლენას ახდენს დასავლეთ საქართველოზე, მას განსაკუთრებით უარყოფითი გავლენა აქვს მემოთაღნიშნული დაცული ტერიტორიების ეკო-სისტემებზე და აგრეთვე შავი ზღვის ეკო-უსაფრთხოებაზე.

ჭიათურის მუნიციპალიტეტის რელიეფისა და მისი ეკოლოგიური მდგომარეობის შესწავლისას, საკმაოდ მძიმე სურათს ვიღებთ: მე-20 საუკუნის ბოლომდე, კომუნისტური მმართველობის დროს, მტაცებლურად ხდებოდა მანგანუმის მადნის მოპოვება როგორც მიწისქვეშა, ასევე ღია კარიერული წესით. ამის შედეგად დაზიანდა საკმაოდ დიდი ტერიტორიები, გაუქმნდა სოფლები და მოსახლეობა სხვა ადგილებზე გადავიდა. მანგანუმის მადნის მოპოვება მიწისქვეშა მადაროების სახით ხდებოდა, ხოლო, როცა წარმოება შეჩერდა, 90-იანი წლების დასაწყისში, კარიერები დარჩა უპატრონოდ, აღარავინ იყო მათი მომვლელი და არ ხდებოდა აღდგენა. მიწისქვეშა მადაროებმა, რომლებიც ხის ბიგებით იყო გამაგრებული, ლპობის გამო დაიწყო ჩაქცევა. ამ პროცესის გამო, საკმაოდ დიდი ტერიტორია გახდა უფარგისი და საცხოვრებლად საშიში.

განსაკუთრებით შემცირდა ადამიანისთვის საჭირო სახნავ-სათესი საფარგულები, ნაწილობრივ დაშრა ჭიათურის რეგიონისთვის დამახასიათებელი სასმელი წყლები, ნიადაგზე გაჩნდა ნაპრალები, სადაც იყრება ნაგავი და ხდება მიწისქვეშა წყლებში. საკმაოდ დიდი ტერიტორიები მოიცვა მეწყერებმა. ბოლო წლებში ისევ დაიწყო მანგანუმის მოპოვების გარეშე ამ მუნიციპალიტეტის არსებობა წარმოუდგენელია. მართალია, დღეს მოპოვება ახალი ტექნოლოგიების გათვალისწინებით ხდება, მაგრამ გარემოზე უარყოფითი გეგავლენა დაღალ ატყვია როგორც მანგანუმის წარმოების ორგანიზებას, ასევე მოსახლეობას, რაც საკმაოდ რთულ გეოეკოლოგიურ მდგომარეობაში აისახება.

ეკოლოგიური სიგუაცია დაუყოვნებელ აღდგენას საჭიროებს. ადგილობრივი ადმინისტრაცია, მოსახლეობა და არასამთავრობო სექტორი უკვე გააქტიურდა, მოზიდულ უნდა იქნას ინვესტიციები, მიღებულ უნდა იქნას შესაბამისი ზომები და უნდა განხორციელდეს კონკრეტული ღონისძიებები. ყოველივე მემოთაღნიშნული საჭიროებს მიზნობრივ, კარგად ორგანიზებულ და გრძელვადიანი ღონისძიებების დაგეგმარებასა და მათ მართებულ განხორციელებას, რაც შეუძლებელია ადგილობრივი გარემოსდაცვითი სამოქმედო პროგრამის

Mining process has started at the end of the XIX century and is still underway, the works were intensified in Soviet period when open quarry works of the layers were conducted, people were made to leave there houses, utilization of hazardous toxic wastes was completely ignored, mountain, rock and hill structures were destroyed, green cover was totally abolished, air, spring waters and river was extremely polluted and as a result the city and its neighboring villages suffered negative changes. Destruction of environment hampers rural economy, decreases productivity and the quality of the product. It impacts negatively on humans' health, flora and fauna. The ecological pollution mostly impacts on local Fauna. The region's endemic and aborigine species of Flora are becoming extinct.

Manganese enriching-processing factories became antiquated. Dust produces after manganese division into peaces when mining and transportation is ecologically hazardous. Apart from manganese the dust contains highly toxic pieces of other heavy metals. The composition of phenols and nitrogen much exceeds the norms in air and water. According to 10 most spread diseases Chiatura was placed on one of the first all over Georgia. Manganese gathers in bones, brain, liver, kidney and pancreas. After long period it damages human health.

Manganese mining works are still under way. Frequently, toxic ore comes through the inhabited territories, during the rains the wastes of processed toxically dangerous rocks from the abandoned open-cut mines being located at nearby territories of the town flow in the main streets of the city. When strong wind blows in the canyon (and it often happens) hazardous wastes are disseminated all over the city and its neighboring area.

Antiquated mining-processing factories have no filtration and cleansing facilities at all. Great amount of dangerous wastes are components of hard metal is observed in river Kvirila passing through Zestaponi and Terjola Municipality and on the territory of Ajameti Reserve in Bagdadi municipality which joins west Georgia's main river Rioni that itself passes the major part of west Georgia, Katsoburi reserve and Kolkheti National Park and in C. Poty flows in the Black Sea. Existed disastrous situation endangers not only the city and its surrounding territory with its nature and population, but the significant part of west Georgia especially it critically threatens above mentioned protected territories eco-systems and the eco-safety of Black Sea as well.

Studying Chiatura landscape and its ecological condition the dramatic picture occurs: up to the end of 20th century, during the communist rule, the manganese mining process was held aggressively, using the open-cut and underground mining. All these resulted in destroying the huge territories, villages and population migration. After Manganese mining process determination in the beginning of 90s, the careers were neglected, no rehabilitation works were conducted. The mining careers constructed by wooden columns began to putrefy and destroy. Due to this process rather big territory became useless and unsafe for living.

In recent years manganese mining process have been resumed for the only reason that the municipality could not survive without its major trend. Today the mining process is operating with new technologies but the negative influence traced the environment and population of municipality that reflected in terrible geo ecological situation. The number of agricultural fields has been reduced, the drinking waters have been partially dried, the cleft appeared in soil, where the wastes are thrown and fall in drinking water. The landslides occur throughout great territories.

The recovery of ecological situation needs to be started immediately. Local administration, population and nongovernmental sector have already become active. Investments should be attracted, and relevant measures should be conducted and activities should be implemented. All the entire, mentioned above,

(აგსპ) გარეშე. აგსპ ითვალისწინებს გარემოს დაცვის სფეროში კონკრეტულ ღონისძიებათა დაგეგმარებას და ღონისძიებების გატარებას. მისი მიზნებია:

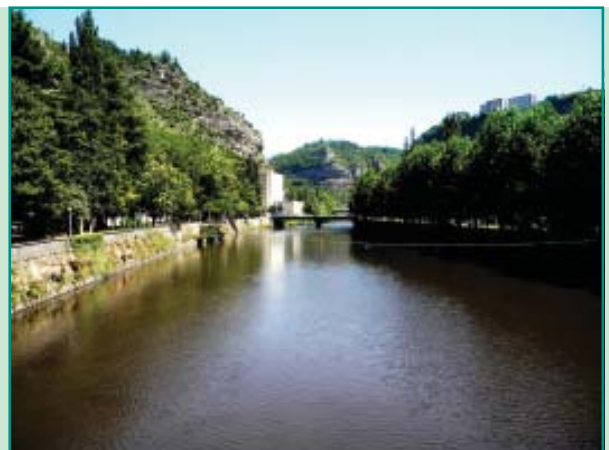
- ადგილობრივ დონეზე გარემოსდაცვის საკითხებში მოსახლეობის ჩართულობის მხარდაჭერა გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში
- არსებული გარემოსდაცვის პრობლემების იდენტიფიცირება და ანალიზი
- პრიორიტეტების განსაზღვრა
- პრობლემათა გადაჭრის გზებისა და მეთოდების დასახვა
- არსებული რესურსების მობილიზება
- ფინანსური წყაროების მოზიდვა

2. გარემოს დაცვის პრიორიტეტები

- წყლის რესურსების დაცვა
- ნიადაგის დაცვა
- ჰაერის დაცვა
- სამრეწველო და საყოფაცხოვრებო ნარჩენების მართვა
- გარემოსდაცვითი ჯანდაცვის უზრუნველყოფა
- გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლება და საზოგადოებრივი სექტორის შექმნა.

3. სტრატეგიული მიზნები

- მდინარე ყვირილას გარემოზე მავნე გემოქმედების შემცირება
- მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის ჯანსაღი სასმელი წყლით უზრუნველყოფა
- ჰაერის დაბინძურებისაგან დაცვა და ქალაქსა და მიმდებარე ტერიტორიებზე მწვანე საფარის აღდგენა
- მუნიციპალიტეტში სამრეწველო და საყოფაცხოვრებო ნარჩენების მართვის ეფექტური სისტემის შექმნა
- მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლება და საზოგადოებრივი გარემოსდაცვითი სექტორის შექმნა

needs purposeful, organized and continuity implementation that is impossible without Local Environmental Action Program (LEAP). LEAP represents the perspective planning in the sphere of environment and the prolonged process of activities' realization. Its objectives are to:

- Support the public involvement in environmental decision-making process on the local level
- Identify and analyze existing environmental problems
- Determine priorities
- Work out the methods and measures to solve the problems
- Mobilize the existing sources
- Attract financially supporting sources

2. Environment Protection Priorities

- Protection of surface waters
- Land protection
- Atmosphere air protection
- Industrial and domestic waste management
- Environmental Health protection
- Building high environment protection awareness and environment protection direction NGO sector development

3. Strategic Objectives

- Harmful influence reduction on the river Kvirila
- Providing the municipality population with high quality drinking water
- Healthy air for the municipality population
- Restoring green cover in the town and neighboring areas and Establishing effective domestic and industrial waste management system in the municipality
- Municipality population environment protection awareness and environment protection NGO sector establishment.

4. სტრატეგიული პროგრამები

სტრატეგიული პროგრამა – „სუფთა მდინარე“

ქალაქ ჭიათურის ერთ-ერთი უმწვავესი პრობლემაა ზედაპირული წყლების დაბინძურება საყოფაცხოვრებო, საწარმოო და სანიაღვრე ჩამდინარე წყლებით. დაბინძურების წყაროთა შორის უპირველეს ყოვლისა გამოსაყოფია ყვირილაზე მდებარე ქალაქ ჭიათურისა და მის ტერიტორიაზე მდებარე მსოფლიოში უმდიდრესი მანგანუმის შემცველი საბადოს გადამამუშავებელი საწარმოები. მდინარე ყვირილა საქართველოში ერთ-ერთი ყველაზე დაბინძურებული მდინარეა და საქართველოში ეკოლოგიური საფრთხის წარმოქმნის მიხედვით ჭიათურის მანგანუმის საბადოები მნიშვნელოვან რისკს წარმოქმნის. მანგანუმის მოპოვების, გადამამუშავებისა და გრანსპორტირების დროს წარმოქმნილი მტვერი ეკოლოგიურად ძალზედ მავნეა. უაღრესად სახიფათო ნარჩენები მტვერის სახით ხვდება ჰაერში და წვიმებით ჩაედინება ყვირილაში. ყვირილაშივე ჩაედინება მანგანუმის ნედლეულის გადამამუშავებელ-გამამდიდრებელი ქარხნებიდან ყოველგვარი საწარმოო წყლები, რის გამოც მდინარე ყვირილაში მანგანუმის გარდა ბევრბადალ აღინიშნება ფენოლები, ამოცი და მძიმე მეტალები.

ჭიათურაში არც ერთ ფუნქციონირებულ საწარმოში არ ხორციელდება ჩამდინარე წყლების გაწმენდა. ქალაქში საკანალიზაციო ქსელების არასრულყოფილი ფუნქციონირების გამო (არ არსებობს გამწმენდი ნაგებობა) კოლექტორებიდან გამდინარე მასები პირდაპირ ჩაედინება მდინარეში.

მიზნები და ამოცანები

პროგრამის ძირითადი მიზნები

- დაბინძურებულ მდინარეთა ბუნებრივი ფონის შენარჩუნება
- საზოგადოებრივი როლის ამაღლება მდინარეების დაცვაში

მიზნებიდან გამომდინარე განისაზღვრა შემდეგი ტაქტიკური ამოცანები:

- ჩამდინარე წყლების სანიტარულ-ჰიგიენური ნორმების დაცვის უზრუნველყოფა
- მდ. ყვირილასა და მისი შენაკადების ხეობების და კალაპოტების დაცვა დაბინძურებისგან
- მდ. ყვირილაში ნარჩენებისა და ნაგვის ჩაშვების აღკვეთა
- საკანალიზაციო და ჩამდინარე წყლების სისტემის გამწმენდი ნაგებობით უზრუნველყოფა
- მოქალაქეთა ეკოლოგიური ცნობიერების ამაღლება
- საზოგადოების ჩართვა წყლის რესურსების დაცვაში

ღონისძიებები:

- სანიაღვრე ქსელის სრულყოფა (რეაბილიტაცია/გაფართოება)
- ნიაღვრის მიმღები სასულებების აღდგენა
- მიწისქვეშა სანიაღვრე არხების აღდგენა
- მანქანა-მექანიზმებით აღჭურვა
- საკანალიზაციო ქსელის რეკონსტრუქცია-განახლება
- ჩამდინარე წყლების გამწმენდი ნაგებობით უზრუნველყოფა
- გამწმენდი ნაგებობების მოწყობა თირის დასახლებაში
- შპს „ჯორჯიან მანგანუმის“ შლამსადენებისა და გამწმენდი ნაგებობების აღდგენა
- „ც.დ.უ.“ ბიოლოგიური გამწმენდი ნაგებობის მშენებლობის განახლება და დამთავრება
- მდინარეთა სანაპირო ზოლის შესახებ კანონმდებლობის დაცვა

4. Strategic Programs

Strategic program – Clean River

Surface waters pollution with domestic, industrial and sewage waters is one of the most important issues of Chiatura environmental problems. Among pollution sources should be separated the worldwide richest manganese enterprises located on river's tributary river Kvirila in the town Chiatura. The river Kvirila is one of the most polluted rivers in Georgia. According the emerging ecological threats Chiatura manganese mine is rather risky. The dust emerged while manganese mining, processing and transportation are t ecologically harmful. The dust, as dangerous waste emerges in air and as rain flows in Kvirila. Additionally, the industrial waters from manganese mines processing enterprises flow in the river Kvirila, what increases the rate not only of manganese but also the phenol, nitrogen and heavy metals.

No cleaning works are conducted in all functioning enterprises. The sewage system is not functioning properly. There is no cleaning construction; masses from collectors directly flow to the river. The facts of environmental pollution from the population regularly take places. The river-beds are overstuffed with domestic wastes. Besides the residues and wastes, there is a need to make the river-beds free from plants, the roots of which damage construction of dams and the in case of heavy rains the building materials flow into the river.

Objectives and Tasks

The program overall objective

- Preservation of natural background of the polluted rivers
- Community participation increasing in rivers protection

Based on the goals the following objectives were identified:

- Maintenance of sanitary and hygiene standards of sewage waters
- Protection of river Kvirila, its tributaries and river-beds from pollution
- Suppression of wastes and garbage falling in the river Kvirila
- Suppression of fecal masses falling from private areas
- Population environment awareness rising
- River protection activities arrangement

Activities

- Water sewage system fulfillment (rehabilitation/expansion)
- Sewage system collectors restoration
- Underground sewage system restoration
- Machinery and equipment provision
- Sewage system reconstruction and rebuilding
- Sewage waters cleaning construction rebuilding
- Cleaning construction of the village Tiri building
- "ChiaturMarganets" cleaning construction reconstruction
- Biological cleaning construction building renewal and completion
- Observance of the laws of River Coast

- სანიტარული მოლის დადგენა-გატარება მდ. ყვირილაზე
- მდინარეთა სანიტარულ მონაში მშენებლობის აღკვეთა
- სამედიცინო ნარჩენებისათვის სპეციალური ნაგავსაყრელის უზრუნველყოფა და გამოყენებული წყლის გამწმენდი ნაგებობით უზრუნველყოფა
- საყოფაცხოვრებო ნარჩენების შეგანის აღკვეთა მდ. ყვირილას შენაკადების ხეობებში
- ქალაქში ნაგავსაყრელი ურნების მოწყობის დასრულება ქალაქის გარეუბნებში
- მდინარეების კალაპოტების პერიოდული გაწმენდა
- მუდმივი კონტროლი და აღმინისტრაციული ღონისძიებების გატარება დამბინძურებლების მიმართ
- ფეკალური ორმოების სანიტარული ნორმების შესაბამისად მოწყობა ქალაქის საკანალიზაციო ქსელში ჩართვა
- მოქალაქეთა ეკოლოგიური ცნობიერების ამაღლება-მოსახლეობის სისტემატიური ინფორმირება მდინარეთა დამბინძურების უარყოფითი შედეგების შესახებ
- ინფორმაციის მიწოდება მოსახლეობაზე ადგილობრივი გაზეთების, რადიოს და ტელევიზიის საშუალებით
- სასწავლო დაწესებულებებში ლექციების წაკითხვა წყლის დაცვის პრობლემებზე
- რესურსცენტრის თანამშრომლების ჩართვა აღნიშნულ აქციებში. მდინარეთა დაცვის აქციების მოწყობა
- ბავშვების და მოსახლეობის ჩართვა მდინარეების კალაპოტების დასუფთავებაში
- საკრებულოს მიერ გადაწყვეტილებების მიღება მდინარეთა კალაპოტების დასუფთავების ღონისძიებების შესახებ

სტრატეგიული პროგრამა – მოსახლეობის ხარისხიანი სასმელი წყლით მომარაგება

ჭიათურის ცენტრალური სტაგისტიკური სამმართველოს მონაცემების მიხედვით ამჟამად ჭიათურაში ცხოვრობს 12695 კაცი, ხოლო ჭიათურის მუნიციპალიტეტში 56341 კაცი. მუნიციპალიტეტში მცხოვრებთა სოციალური მდგომარეობა მძიმეა, რადგან გრადიციულად ერთ-ერთი ძირითადი შემოსავლის წყარო მანგანუმის მრეწველობაა. არსებული სიღარიბის ღონეს საკმაოდ ბევრი ფაქტორი განაპირობებს, მაგრამ მათგან უმნიშვნელოვანესია – ქალაქში შიდა საუბნო წყლის მიღების აღდგენა. 2005 წელს ჭიათურის გამგეობამ ჩაატარა მოსახლეობის სოციალური გამოკითხვა. გამოკითხვა 1025 რესპონდენტი. ჭიათურა დაიყო ტერიტორიულ და დემოგრაფიულ ერთეულებად. გამოკითხვამ აჩვენა, რომ უბნები უმნიშვნელოდ განსხვავდება პრიორიტეტული პრობლემების ჩამონათვალით და სამივე უბანში გამოკითხულთა 80 პროცენტს ძირითად პრიორიტეტად მიაჩნია ქალაქში შიდა საუბნო წყლის მიღების აღდგენა. 2006 წელს ადგილობრივი და ცენტრალური ბიუჯეტიდან გამოყოფილი იყო 400 000 ლარი, რომელიც ძირითადად მოხმარდა სათავე-ნაგებობებს და ცენტრალური საგუბში სადგურის რეაბილიტაციას.

ჭიათურაში შიდა საუბნო წყლების მიღების სიგრძეა 51 კილომეტრი, რომელიც ქალაქის მაგისტრალურ მილგაყვანილობას აერთებს ქალაქის უბნებთან. ქალაქის სასმელ-სამეურნეო წყალმომარაგება ხორციელდება: ლეკუბნის, მონასტრის, ღრუდოს, თირის და საქონდრიას, ფასკნარის წყაროებიდან. ამჟამად ქალაქში წყალმომარაგების სამი ზონაა: პირველი მოიცავს ქალაქის ცენტრს მდინარის ორივე ნაპირზე. რეზერვუარები განლაგებულია მდინარის მარცხენა და მარჯვენა ნაპირზე 430 მ. ნიშნულზე, მოცულობით 3 000 კუბ.მ. თითოეული; მარჯვენა ნაპირი მეორე ზონა, რეზერვუარით 250 კუბ.მ. 490 ნიშნულზე; და მარჯვენა ნაპირის მესამე ზონა რეზერვუარით 1000 კუბ.მ. 597 ნიშნულზე. შპს „საქართველოს წყალის“ ჭიათურის წარმომადგენლების მონაცემებით ყველა ზემოთჩამოთვლილი წყალსადენიდან ქალაქი იღებს წყალს 14 200 კუბ/მ. ღღე-ღამეში.

- Establishment of sanitary lines on the river Kvirila
- Suppression of construction in sanitary zone
- Suppression of lowering utilized waters from medical premises in the sewer system
- Suppression of household waste placement in the river Kvirila's tributary gorges
- Waste containers setting in the city
- River-beds' regular cleaning
- Constant monitoring and interventions against law-breakers
- Installation fecal pits corresponding to the sanitary standards
- Connection to the city sewer system
- Awareness rising among the population – delivering the information about rivers' pollution negative influence
- Information delivering via local newspapers, radio and TV
- Provision of lectures courses on the topic of water protection problems
- Resource Centers' stuff involvement in river protection movements
- Children and population involvement in river-beds' cleaning
- Municipality decision taking of river-beds cleaning days establishment

Strategic program – Providing Population with High Quality Drinking Water

According Chiatura Central Statistic Department data the number of Chiatura city population at the moment is 12695 and in Chitura Municipality totally 56 341. The social living condition of the population is hard due to the fact that the traditional source of living is manganese production. The poverty level is stipulated by numerous factors and the most important among them is internal district waters' pipe-system reconstruction. The local government held the social survey in Chiatura in 2005. 1025 respondents have been interviewed. Chiatura was divided by territorial and demographic units. The survey showed that the districts problem priorities do not vary great deal and 80% of respondents claim the priority of internal district water pipes rehabilitation. In 2006 400 000 GEL were allocated from local and central budget, which was mainly spent on the central system construction and pumping station rehabilitation.

The length of internal district water-pipes in Chiatura is 51 km connecting the city main pipe-line with city districts. The water supply is conducted from the natural springs of villages Ledjubani, Monasteri, Ghrudo, Tiri, Saqondria and Pasknari. There are three zones of water supply in the city at the moment. The first is the city center including both sides of the river. The reservoirs are located on the left and right banks at the 430 meters point, with the volume of 3000 mi each. The second zone is the right bank of the river with the reservoir of 250 mi at 490 point; and the third zone of the right with the reservoir of 1000mi at 597 point. According the data of Ltd "Tskalsadeni" the city takes 14 200 mi water in twenty-four-hours from all above mentioned stations.

მიზნები და ამოცანები

პროგრამის ძირითადი მიზნები

- წყალმომარაგების სისტემაში სარეაბილიტაციო მოკლე და გრძელვადიანი პროგრამების ჩამოყალიბება
- წყალმომარაგების სისტემაში სარეაბილიტაციო სამუშაოების ჩატარება
- მოქმედი სისტემის გაფართოება-განვითარება
- წყლის რესურსების დაცვა
- წყლის რაციონალური გამოყენება
- წყალმომარაგების ტექნოლოგიის მკაცრი დაცვა
- წყლის უწყვეტი მიწოდების უზრუნველყოფა
- წყალმომარაგების სფეროს მართვის გაუმჯობესება

მიზნებიდან გამომდინარე განისაზღვრა შემდეგი ამოცანები:

- სათავე ნაგებობების რეაბილიტაცია
- ქალაქის განსაზღვრულ ქუჩებზე წყალსადენი მილების და გადაყვანების შეცვლა
- ქალაქის ცენტრალური წყალსადენიდან ლითონისა და პოლიეთილენის მილით ახალი მილგაყვანილობის დამონტაჟება
- წყლის გამწმენდი ნაგებობების აშენება ცენტრალურ წყალსადენში
- წყლის დანაკარგის შემცირება
- წყლის ხარისხზე სრულყოფილი კონტროლის უზრუნველყოფა
- მოსახლეობის დაცვა უხარისხო წყლის გამოყენებისგან
- ელექტროენერგიის სტაბილური მიწოდების უზრუნველყოფა
- ქალაქის ცენტრში არსებული კორპუსების ინდივიდუალური გამრიცხველიანება და მრიცხველების დაყენება
- წყალმომარაგების სფეროს მართვის გასაუმჯობესებელი ღონისძიებების ჩატარება

ღონისძიებები:

- სათავე ნაგებობების აღჭურვილობის ინვენტარიზაცია
- წყალმომარაგების ქსელის რეაბილიტაციის გეგმის შემუშავება
- თანამედროვე მასალების გამოყენება მილგაყვანილობის გამოცვლისას და ახალი ქსელების ჩასადებად
- წყლის მრიცხველების დადგმა
- გოგებაშვილის, მოსკოვის, მღვიმეის, ბათუმის, ცუცქირიძის, ნინოშვილის, გოლსტოის, ჭავჭავაძის, რუსთაველის ქუჩებზე მილების შეცვლა თავისივე გადაყვანებით
- 150 მმ 600 გრძივი მეტრი წყალარინების მილსადენის დამონტაჟება ჯარბელის დასახლებაში
- ქალაქის 24-საათიანი წყალმომარაგების უზრუნველსაყოფად ასაშენებელია წყლის გამწმენდი ნაგებობა ცენტრალურ წყალსადენში წარმადობით 700 მ³/სთ-ში
- ასაშენებელია გამწმენდი ნაგებობა ლეკუბნის, თირის, სკინდორის წყალსადენებში
- მოსახლეობისთვის წყლის ხარისხის შესახებ ინფორმირების სისტემის შექმნა, საინფორმაციო სტენდების დადგმა; საინფორმაციო ბუკლეტების გამოშვება
- წყლის შემკრები ინდივიდუალური ავზების ექსპლუატაციის წესების გაცნობა მოსახლეობისთვის
- მართვის სტრუქტურის ოპტიმიზაცია
- მართვის ავტომატიზირებული სისტემის შექმნა საფილტრე მეურნეობის გათვალისწინებით სამსახურის თანამედროვე ტექნიკური მოწყობილობებით აღჭურვა

Objectives and Tasks

The program overall objective

- Establishing water supply system's short and long term programs
- Conducting rehabilitation works in water supply system
- Enhancing and development of currently operating system
- Water resources protection
- Rational usage of water
- Water technology standards keeping
- Provision constant water supply
- Improvement of water supply management

Based on the goals the following objectives were identified:

- The central water supply constriction rehabilitation
- Changing of water pipelines and adapters in particular streets
- Installing the new metal and plastic pipelines from the central water supply system
- Water losses reduction
- Water quality full control provision
- Population protection from low quality water usage
- Electricity stable supply provision
- Individual water meters installing in the city and municipality centers
- Activities for water supply management improvement

Activities

- Central construction inventory taking
- Work out the plan for water system network rehabilitation
- Using the advanced materials for new water supply system
- Water meters installation
- The pipelines and adapters changing in the following streets: Gogebashvili, Moscow str., Mgvimevi, Batumi str., Tsutsqiridze, Ninoshvili, Tolstoi, Chavchavadze, Rustaveli
- Installing 600 running meter of 150 mm pipeline in Djarbeli village
- Construction of water cleaning structure in the central water supply system providing the 24-hour service
- Creating the system informing the population about water quality problems ; information desks arrangement and booklets publishing
- Introducing the operation maintenance regulations to the population
- Optimization of management structure
- Automated system of management creation
- Services equipment with advanced technical machinery

ჭიათურის რელიეფი მეტწილად მთაგორიანია, რომლის ჩრდილო ნაწილი წარმოდგენილია რაჭის ქედის სამხრეთ კალთებით, ხოლო დანარჩენი ნაწილი მიეკუთვნება იმერეთის მაღლობს, რომელიც დასერილია მდ. ყვირილას და მისი შენაკადების ხეობებით.

ჭიათურა მჭიდროდ დასახლებული ქალაქია. მისთვის დამახასიათებელია მრეწველობის მძლავრი კონცენტრაცია, ავტომობილების მზარდი დონე, ქალაქზე გამავალი დატვირთული სატრანსპორტო მაგისტრალები. ყოველივე ეს მავნე გეგავლენას ახდენს ჰაერის სისუფთავეზე, აუარესებს ქალაქის სანიტარულ-ჰიგიენურ პირობებს და უარყოფითად მოქმედებს ქალაქის გარემოზე.

მანგანუმის მადნის გამამდიდრებელი საწარმო განთავსებულია ქ. ჭიათურიდან ჩრდილო-აღმოსავლეთის მიმართულებით, 5,5-6,0 კმ მანძილზე, მდ. ყვირილას ხეობაში. ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების წყაროა, აგრეთვე საჩხერე-ჭიათურის საავტომობილო გზა.

ჭიათურაში ატმოსფერული დაბინძურება გამოწვეულია მანგანუმის შემცველი საბადოების გადამამუშავებელი საწარმოების მიერ მანგანუმის მოპოვების, გადამამუშავებისა და ტრანსპორტირების დროს წარმოქმნილი მტვერის გავრცელებით, რაც ძალზედ გოქსიკურია და ეკოლოგიურად მავნე. უაღრესად სახიფათო ნარჩენები მტვერის სახით ხვდება ჰაერში.

გარდა ამისა, დაბინძურების წყაროს წარმოადგენს არალეგალური ნაგავსაყრელები, სადაც ორგანული ნარჩენების ლპობის შედეგად გამოიყოფა მავნე აირები. ამას ემატება მოსახლეობის მიერ გაუმართავი ავტოტრანსპორტით მოძრაობა ქალაქის საკმაოდ დაზიანებულ ქუჩებზე. მოსახლეობა არ არის ინფორმირებული ნარჩენების, ფოთლების და შეშის წვის მავნე შედეგების შესახებ.

მიზნები და ამოცანები

პროგრამის ძირითადი მიზნები

- ავტოტრანსპორტით გამოწვეული ჰაერის დაბინძურების შემცირება
- სტაციონარული წყაროებიდან გამონაბოლქვის შემცირება
- ქალაქის მყარი ნივთიერებებით დამტვევრიანების შემცირება
- ჰაერის ხარისხის სრულყოფის მონიტორინგი
- ქალაქში ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის შესახებ მოსახლეობის გათვითცნობიერების დონის ამაღლება

მიზნებიდან გამომდინარე განისაზღვრა შემდეგი ამოცანები:

- ქალაქის ქუჩების საფარის გაუმჯობესება
- გაუმართავი ავტოტრანსპორტის ქალაქის ქუჩებში მოძრაობის აღკვეთა
- შეშის წვის შედეგად ჰაერის დაბინძურების შემცირება
- ნარჩენებისა და ფოთლების დაწვის აღკვეთა
- ქუჩების, გზებისა და მოედნების დაბინძურების აღკვეთა
- მწვანე საფარის ზრდა და განახლება
- ჰაერის ხარისხის სრულყოფის მონიტორინგის სისტემის დანერგვა
- ქალაქში ატმოსფერული ჰაერის ხარისხისა და მართვის შესახებ მოსახლეობის ინფორმაციული უზრუნველყოფის სისტემის შემუშავება

Strategic program – Clean air for the town

Chiatura landscape is mostly mountainous; the northern part is surrounded by Racha southern ridge and the other part belongs to Imereti Plato, where the river Kvirila and its tributaries are flowing.

Chiatura is highly populated city with concentrated industrial activity and overloaded transport highways within the city. All above mentioned causes the harmful impact on air, the sanitary and hygiene conditions and city environment.

The Manganese Enriching Enterprise is located in the distance of 5, 5-6, 0 km North-East from Chiatura in the gorge of the river Kvirila. Additionally, air pollution source is Sachkhere-Chiatura highway.

Air pollution in Chiatura is caused by dust occurring and spreading in the process of manganese mining, processing and transportation, which is extremely toxic and ecologically harmful. Extremely dangerous waste falls in air in the form of dust.

Besides, the additional sources of pollution are the illegal landfills, where the harmful gases emission occurs due to organic waste decay. Pollution is increased additionally by defected vehicle movement on the damaged streets. The population is not informed about harmful effects of waste, leaves and wood burning.

Objectives and Tasks

The program overall objective

- Reduction of air pollution caused by vehicles
- Reduction of emissions from the stationary sources
- Reduction of solid matter dust in the city
- Air quality improvement monitoring
- Improvement of community awareness on atmosphere air in the city

Based on the goals the following objectives were identified:

- Improvement of the streets pavement in the city
- Elimination of movement of the faulty vehicles in the city streets
- Reduction of air pollution in result of firewood burning
- Elimination of the wastes and leaves incineration
- Elimination of pollution of the streets, roads and squares
- Growth and reinstatement of the green cover
- Introduction of air quality improvement monitoring system
- Development of the system for informing population on atmosphere air quality and management in the city

ლონისძიებები:

- დაზიანებული ასფალტის გადაგება
- კონკრული ავტოგრანსპორტის ტექნიკურ მდგომარეობაზე
- საზოგადოებრივი ავტოგრანსპორტის პარკის განახლება
- ავტოგრანსპორტის კატალიზური გარდამქნელებით აღჭურვა
- მოსახლეობის გაზიფიკაციის დასრულება
- ნარჩენებისა და ფოთლების სისტემატიური გაგანა ნაგავსაყრელებზე
- მოსახლეობის ინფორმირება ფოთლებისა და ნაგვის წვის მავნე შედეგების შესახებ
- ფოთლებისა და ნარჩენების კომპოსტირების პროპაგანდა
- სანიაღვრე არხების გამგარუნარიანობის გაუმჯობესება
- ქუჩების და მოედნების ზაფხულის ცხელ დღეებში სისტემატიური მორწყვა და პერიოდული გადარეცხვების ჩატარება
- ქალაქის მიმდებარე მანგანუმის და ქვიშის კარიერების სამუშაო მოედნების სისტემატიური მორწყვა
- სამშენებლო ნარჩენების ქუჩებიდან იზოლირება და გაგანაზე კონკრეტული დაწესება
- ქალაქის ტერიტორიაზე ბაღებსა და სკვერებში გამხმარი და დაზიანებული ხეების მოჭრა და მისი ჩანაცვლება ახალგაზრდა მცენარეებით
- ახალი ბაღებისა და სკვერების მშენებლობა
- ჰაერის ხარისხის სრულყოფის მონიტორინგის პუნქტების მოწყობა
- სადამკვირვებლო პუნქტების სათანადო მოწყობილობით აღჭურვა
- საზოგადოების ინფორმირება სუფთა ჰაერზე მათი უფლებების შესახებ
- ჰაერის ხარისხის შესახებ ინფორმაციის გავრცელება (ტელერადიო გადაცემები, საგამეთო პუბლიკაციები).

სტრატეგიული პროგრამა - განადგურებული ეკოლოგიის აღდგენა

ჭიათურის ჯანსაღი ეკოლოგიური ფონის გაუჯობესებისათვის, შემდგომი შენარჩუნებისთვის და ამ პროცესის სტაბილურობისთვის ერთ-ერთი შემაფერხებელ ფაქტორს ქალაქში არსებული გარემოსდაცვითი პრობლემები წარმოადგენს. გარემოს მდგომარეობა მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს როგორც მოსახლეობის ცხოვრების ღონეზე, აგრეთვე ბიზნეს პერსპექტივებზე.

ქალაქში არსებული გარემოსდაცვითი პრობლემების გადაწყვეტა შეუძლებელია მხოლოდ ტექნიკური, ეკონომიკური და ორგანიზაციული ხასიათის ღონისძიებების გატარების ხარჯზე, თუ არ შეიცვლება მოქალაქეთა დამოკიდებულება გარემოს მიმართ, არ ჩამოყალიბდა ისეთი ცხოვრების წესი, რომელიც განპირობებული იქნება მაღალი ეკოლოგიური ცნობიერებითა და კულტურით.

ჭიათურა მიეკუთვნება საქართველოს ქალაქების იმ კატეგორიას, რომლისთვისაც დამახასიათებელია საცხოვრებელ ზონაში მოსახლეობის მაღალი სიმჭიდროვეები, მრეწველობის მძლავრი კონცენტრაცია, ავტომობილიზაციის მზარდი ღონე. გასათვალისწინებელია, ქალაქში გამავალი დატვირთული სატრანსპორტო მაგისტრალის დაცვის ფაქტორები, რომლებიც აურასებენ ქალაქის სანიტარულ-ჰიგიენურ პირობებს და უარყოფითად მოქმედებენ ქალაქის გარემოზე.

ჭიათურისთვის დამახასიათებელია შემდეგი ფაქტორები: ქალაქის ტერიტორიების ორთოგრაფია და მისი გარემოს გაუარესების მიზეზები, გამოწვეული მანგანუმის ღია, კარიერული წესით და მადნების გამდიდრების პროცესებით, რომელთა შედეგია ლანდშაფტის რღვევა, მისი სახის შეცვლა, ატმოსფეროს აკვატორიის გაჭუჭყიანება, საავტომობილო შიდა საუბნო გზების მწყობრიდან გამოსვლა. ჭიათურის მუნიციპალიტეტში გარდება რიგი მნიშვნელოვანი ღონისძიებებისა, რომელთა მიზანია გარემოს და ბუნების პირობების დაცვა და გაუმჯობესება და განადგურებული ეკოლოგიის აღდგენა.

Activities:

- Improvement of the damaged asphalt cover
- Control upon technical condition of the vehicles
- Updating of the public transport fleet
- Equipping of the vehicles with catalytic transducers
- Completion of gasification of population
- Systematic disposal of the wastes and leaves to the land fills
- Informing population on harmful results of incineration of the wastes and leaves
- Popularization of the wastes and leaves composting
- Improvement of storm sewage capacity
- Systematic watering of the streets and squares in the hot summer days and their periodical rinsing
- Systematic watering of the worksites at manganese and sand quarries
- Localization of the construction wastes from the streets and posing control upon their disposal
- Cutting of the damaged and dead trees in the public gardens and parks in the city territory and their replacement with the young plants
- Arrangement of the new gardens and parks
- Establishment of air quality improvement monitoring facilities
- Providing the relevant equipment for monitoring facilities
- Providing public awareness on their rights on clean air
- Dissemination of information on the air quality (TV and radio shows, publications in the newspapers)

Strategic Program – Rehabilitation of the Damaged Environment

For improvement of healthy environmental background and its further maintenance and security stability of this process, one of the hindering factors is the environmental problem in the city. Environment status has significant impact on the life quality of the population, as well as on the business opportunities.

Dealing with the environmental problems in the city is impossible through only technical economic and organizational measures, unless the attitude of the population towards environment is changed; the live style is developed adequate for high environmental awareness and culture.

Chiatura is in the category of Georgian cities characterized with the high density of population in the living zones, high concentration of industrial enterprises, increasing levels of traffic. The loaded main roads crossing the city; factors impact adversely the sanitary-hygienic conditions of the city, as well as its environment.

The following factors are characteristic for Chiatura: orthography of the city territories and causes of worsening of the environment, caused by manganese mining from open quarries and ore concentration processes resulting in landscape destruction and modification, atmosphere pollution, destruction of the internal access roads. Chiatura Municipality implements set of significant measures for protection of environment and natural conditions and rehabilitation of the affected environment.

მიზნები და ამოცანები

პროგრამის ძირითადი მიზნები

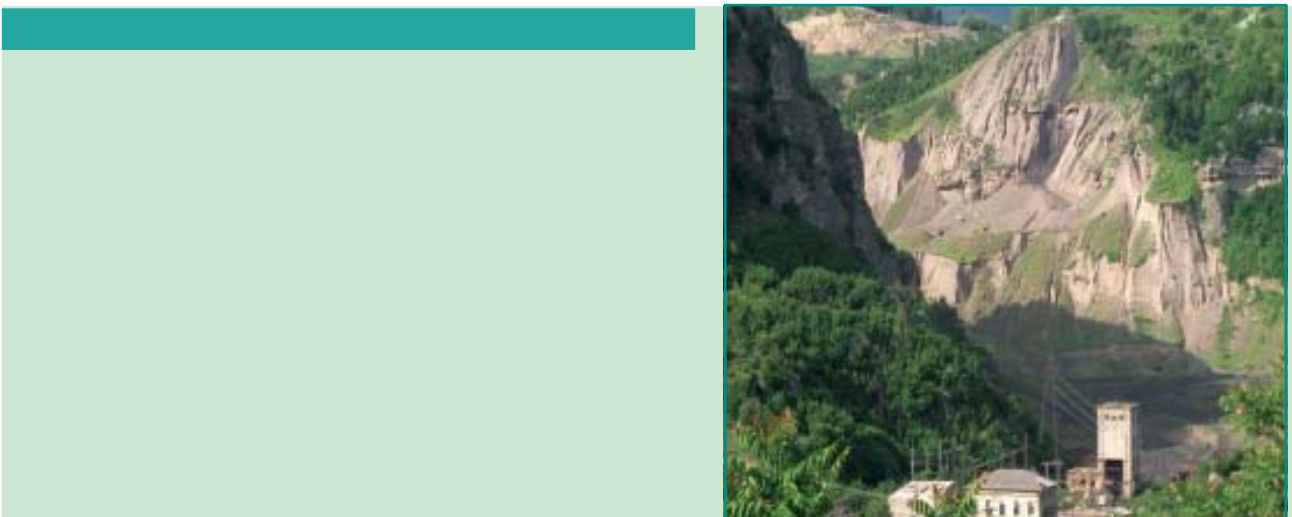
- გარემოზე ნეგატიური ზემოქმედების შემცირება;
- გარემოსდაცვითი მენეჯმენტის გაუმჯობესება
- სამრეწველო და საყოფაცხოვრებო ნარჩენების მართვა

მიზნებიდან გამომდინარე განისაზღვრა შემდეგი ამოცანები:

- გარემოზე ნეგატიური ზემოქმედების შემცირების და თავიდან აცილება
- გარემოსდაცვითი მენეჯმენტის გაუმჯობესება
- ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებების გავრცელების შემცირება
- ადგილობრივი გზების საფარის გაუმჯობესება
- ნარჩენების მართვის მეთოდების და ღონისძიებების შემუშავება
- მეღაპირული წყლების დაბინძურების რეგულარული მონიტორინგი
- ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა დაბინძურების რეგულარული მონიტორინგი

ღონისძიებები:

- გარემოსდაცვითი მენეჯმენტის გაუმჯობესების მიზნით, პროფესიული უსაფრთხოების, ჯანდაცვის და გარემოს დაცვის მართვის გეგმის შემუშავება
- კომბინატის მიმდინარე საქმიანობის გარემოსდაცვითი მონიტორინგის გეგმის მომზადება
- ნარჩენების მართვის გეგმის მომზადება
- ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებების გავრცელების შემცირებასთან დაკავშირებით ჭიათურის სამთო გამამდიდრებელი კომბინატის ადმინისტრაციის მიერ მტერის ღონის აქტიური შემცირების უზრუნველყოფა და მონიტორინგი
- მანგანუმის მადნისა და მზა პროდუქციის ტრანსპორტირებისთვის გამოყენებული გზების ტექნიკური მდგომარეობის გასაუმჯობესებელი ღონისძიებები; გზებზე სათანადო გამაფრთხილებელი ნიშნების განთავსება
- საწარმოო ნავთობპროდუქტების ნარჩენების, გამოყენებული ზეთების და ნავთობით დაბინძურებული ნებისმიერი ნარჩენებისათვის სპეციალური სათავსის გამოყოფა; სახიფათო ნარჩენების ტერიტორიიდან გაგანა და განთავსება უნდა მოხდეს სათანადო ლიცენზიის მქონე კონტრაქტორის მიერ
- სატრანსპორტატო გზებში პოლიქრომირებული ბიფენოლის შემცველობის კონტროლი და ინფორმაცია წარდგენა საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროში
- ნარჩენების მართვაზე დასაქმებული პერსონალის პერიოდული სწავლება და ტესტირება

Goals and Objectives

Main Goals of the Program

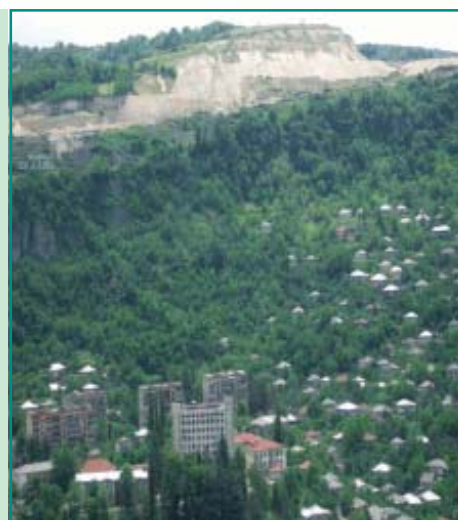
- Mitigation of the negative environmental impact
- Improvement of environment protection management
- Wastes management

Regarding the goals the following objectives were identified:

- Mitigation and prevention of the adverse environmental impact
- Improvement of the environmental management
- Reduction of emission of the harmful substances into the atmospheric air
- Improvement of local roads cover
- Development of the measures and methods for wastes management
- Surface waters pollution monitoring
- The regular monitoring of atmosphere pollution

Activities:

- For the purposes of environmental management, development of the professional safety, health and environment plan
- Development of the environmental monitoring plan for current operation of the combine enterprise;
- Development of the wastes management plan
- In relation with reduction of emissions of harmful substances into the atmospheric air, ensuring extensive reduction of dust level by administration of Chiatura mining and dressing combine enterprise
- Measures for improvement of technical condition of roads used for transportation of the manganese ore and finished products; placing of the relevant road signs
- Allocation of special space for the industrial oil products wastes, used oil and any wastes contaminated by oil. Disposal of the dangerous wastes from the territory and their utilization by the licensed contractor
- Control upon content of polychlorinated biphenol in the transformer oils and submission of information to Georgian Ministry of Environment Protection and natural resources
- Periodical training and testing of the personnel employed in wastes management
- For the purpose of water quality monitoring in the surface water bodies and of waste waters establishment of the ecological laboratory, its staffing and equipping with the relevant devices and equipment

- ჩამდინარე და შედაპირული წყლების ობიექტების წყლების ხარისხის მონიტორინგის მიზნით ეკოლოგიური ლაბორატორიის შექმნა და სათანადო შტაბითა და ხელსაწყო-დანადგარებით აღჭურვა
- სანაყაროდან მდინარე ყვირილაში აგლომერაციის მოხვედრის აღკვეთის მიზნით წყალამრიდი არხების მოწყობა და მდინარის მხრიდან დამცავი კედლის მოწყობა
- ავტოსატრანსპორტო საწარმოს საწარმოო-სანიღვრე წყლების შემკრები სისტემის და გამწმენდი ნაგებობის მოწყობა
- საბაღოს ექსპუატაციიდან გამომდინარე დაზიანებული შედაპირის ტექნიკური და ბიოლოგიური რეკულტივაციის ჩატარება და მისი პირვანდელი მფლობელებისთვის გადაცემა

სტრატეგიული პროგრამა – მწვანე ქალაქი

ჭიათურა მიეკუთვნება სუბტროპიკულ მონას, რომლის ფლორაც მეტად მრავალფეროვანია. ჭიათურასა და მის შემოგარენში კულტივირებული მცენარეების წარმოდგენილია როგორც ენდემური (ადგილობრივი), ისევე ინგროდუცირებული სახეობებით, რომელთაგან ბევრი რელიქტური (ძველი) მცენარეა. ამიტომ განსაკუთრებულ აღრიცხვასა და დაცვას საჭიროებენ.

ჭიათურის მწვანე საფარი მოიცავს 28 ობიექტს. აქედან 1 პარკია, 9 სკვერი, 12 გაზონი და 6 ფერდობი. ჭიათურა გამოირჩევა დაგეგმარების თავისებურებებითა და განსხვავებული არქიტექტურით. მიუხედავად მცენარეული საფარის ნაირგვარობისა, ჭიათურის გამწვანებაში მრავალი მათგანი გამოყენებული არ არის. რისი მთავარი მიზეზიცაა ლეკორაგიულ-მერქოვან მცენარეთა სანერგეების არქონა.

არ ხდება მწვანე მშენებლობისას სპეციალისტების მოსაზრებებისა და ლანდშაფტური არქიტექტურის კანონზომიერების გათვალისწინება. მწვანე საფარი ქალაქის ტერიტორიაზე არათანაბრადაა გადანაწილებული, ქალაქის პერიფერიები უფრო გამწვანებულია, ვიდრე ცენტრალური ნაწილი. მცენარეთა ნარგავების სიმცირე განსაკუთრებით უფრო იგრძნობა იაშვილის ქუჩაზე და ნაგუთის დასახლებაში. იქ, სადაც მოსახლეობის ყველაზე მეტი სიმჭიდროვეა ერთეულ ფართობზე და სადაც ეკოლოგიური თვალსაზრისით ყველაზე მიშენელოვანია მწვანე ნარგავების არსებობა.

ხე-მცენარეთა უმრავლესობა XX საუკუნის I ნახევარშია დარგული, ამასთან, იმის გათვალისწინებით, რომ ქალაქში ნარგავების საარსებო პირობები მნიშვნელოვნად უარესია, ვიდრე მცენარეთა ბუნებრივი გავრცელების არეალში არსებული პირობები. მცენარეთა ნორმალური ზრდა-განვითარება შეუფერხებელია. აუცილებელია ეტაპობრივი განახლება და პერმანენტული შეცვლა ცალკეული ეგზემპლარებისა. განსაკუთრებით მოვლას საჭიროებენ მცენარეები „გამარჯვების პარკში“, „საპოვნელა“-ში, სტალინის ქუჩაზე და ა.შ.

ქალაქის მწვანე საფარის მომსახურებას ახორციელებს 20 მუშა-მოსამსახურე. ქალაქის მწვანე ობიექტები არ არის სპეციალისტების მუდმივი მეთვალყურეობის ქვეშ. მრავალ მცენარეს აქვს ხმელი და დაზიანებული გოგები, არ ხორციელდება მცენარეთა სწორი გასხვლა-ფორმირება, უხეშადაა დარღვეული მცენარეთა მოვლის აგროტექნიკური ღონისძიებები. გაზაფხულზე ხეები შემოიბარება სკვერებში, არ ხდება დაავადებული მცენარეების მკურნალობა.

ჭიათურისთვის აქტუალურია ქუჩების გამწვანების საკითხი მიკროკლიმატის, საპროექტო და არქიტექტურული თავისებურებების გათვალისწინებით. ქალაქის გამწვანებისას საყურადღებოა ხანგრძლივი კოლორიტული ეფექტის შექმნის აუცილებლობა, რაც მიიღწევა კიდევ ზოგიერთ საერთო სარგებლობის მწვანე ობიექტებზე, საკარმიდამო ნაკვეთებზე. მცენარეთა ფართო ასორტიმენტია წარმოდგენილი „გამარჯვების პარკში“ და „გედების ტბაზე“.

ქალაქში შეიმჩნევა მოსახლეობის ჯანმრთელობისა და გარემოს გაუსნებოვნებისათვის საჭირო ფიტონციდური მცენარეების (ევკალიპტი, დაუნა, კაკალი, ჟესმინი და ციგრუსოვნები) სიმცირე. ქალაქის ჩრდილო-დასავლეთით მდებარეობს უხალადიების გყე. ამჟამად ის მოუვლელობის გამო დაკნინებულია, ადგილი აქვს ტყის უწყესრიგო ექსპლუატაციას. ქალაქის ჩრდილო-აღმოსავლეთ მხარე წარმოადგენს ქვათაცვენის საშიშ მონას.

- For the purpose of prevention of discharge of agglomerate in Kvitrila River, construction of the water offtakes and protection wall from the river side
- Arrangement of the industrial waste water and storm water collection systems and treatment facilities.
- The technical and biological recultivation proceeding after mines exploitation and further hand-over to initial owners

Strategic Program – Green City

Chiatura, with its diverse flora, belongs to a subtropical zone. Among cultivated plants in the City and its surroundings, one can meet endemic (local) and relict (old) variety as well. This is the very reason why special calculation and protection is needed.

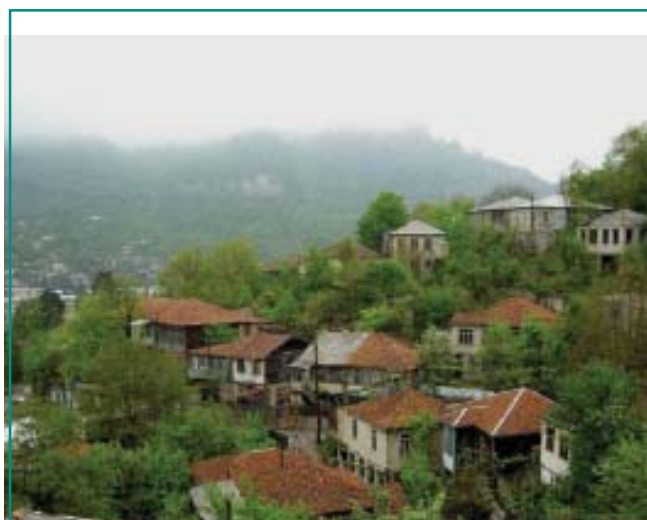
Chiatura green cover consists of 28 objects, 1 park, 9 gardens, 6 spoles and 12 lawns. Chiatura is distinguished with its original planning and special architecture. Due to the absence of decorate-wood nursery garden, in spite of green cover variety big amount of assortments are not used for greenery.

In greenery opinions and advices of specialists and landscape architectures are never considered. Green cover of Chiatura is distributed unequally, surrounding of the city is greener then the center. Plants deficiency is more vivid in lashvili and Naguto settlements, where the population is settled very densely and in ecological points green cover is most important.

The most of the plants were planted in the first half of 20th century, taking into consideration that in the city the conditions for plants are significantly worse compared with those in the area where plants are growing naturally. The normal growth of the plants is hampered. Gradual recovery and permanent change of some variety is needed. Special care is needed for plants in “Gamarjveba Park”, in “Sapovnela”, on Stalini Street, etc. Green cover of the city is served by 20 labors. Green objects of the city are not under permanent specialists’ observation.

The issue of greening of the streets is of great significance or Chiatura, taking into consideration the microclimate, design and architectural details. In greenery planting the necessity of creation of long-term colorful effect should be taken into consideration. This could be achieved in the common green areas, private parcels. Wide variety of the plants is presented in the “Park of Victory” and “Swan Lake”.

In the city, there is lack of the plants required for improvement of the population health states and decontamination of the environment (eucalyptus, bay trees, nuts, jasmine and citruses). I the north-west of the city there is the Pkhaladze Forest. Currently, because of lack of care, it is in poor condition, irregular exploitation of the Forest takes place. The north-eastern side of the city is the zone of rockslide danger.

ქალაქის მწვანე საფარის მდგომარეობის გაუარესების ძირითადი მიზეზებია:

- მწვანე მშენებლობის არაუფექტური მართვა, გამწვანების სამსახურების ჯერ კიდევ ცოტა ხნის წინ არარსებობა, გამწვანების საკისებში სპეციალისტთა აზრის იგნორირება
- ს.ს. ჭიათურმანგანუმის (2006 წლამდე) და შემდგომ შ.პ.ს. „ჯორჯია მანგანეზი“-ს ღია კარიერების და საბადოების მუშაობის შედეგად მწვანე საფარის განადგურება
- გამწვანებისთვის განკუთვნილი ტერიტორიის არაღანიშნულებით გამოყენება. ხეების თვითნებური ჭრა და გადაბელება
- აგროტექნიკური ღონისძიებების ჩატარების მოთხოვნების დაუცველობა, მცენარეთა დიდი ნაწილის (79-80%) ბიოლოგიური ხანდაზმულობა
- მცენარეების სანერგეების არ არსებობა
- სკვერებში, ბაღებსა და გაზონებში სარწყავი სისტემების არარსებობა

მიზნები და ამოცანები

პროგრამის ძირითადი მიზნები

- თანამედროვე ლანდშაფტურ-არქიტექტურული იერსახის შექმნა
- მწვანე ობიექტების მართვის გაუმჯობესება
- მნიშვნელოვანი მწვანე ობიექტების კეთილმოწყობა
- სარწყავი სისტემის მოწყობა

მიზნებიდან გამომდინარე განისაზღვრა შემდეგი ამოცანები:

- ახალი მწვანე ობიექტების მშენებლობა
- მწვანე მშენებლობის ნერგებით უზრუნველყოფა
- შენობის ფასადების გაფორმებაში მცენარეთა გამოყენება
- გამწვანების სამსახურის აღდგენა ადგილობრივ თვითმმართველობაში
- მწვანე ობიექტების მოვლა-პატრონობა
- ეროშირებადი და მეწყერსაშიში ადგილების გამწვანება
- 2006 წლამდე ს.ს. „ჭიათურმანგანუმისა“ და შემდგომ შ.პ.ს. „ჯორჯიან მანგანეზი“-ს მიერ ღია კარიერებით და მიწისქვეშა გამონამუშევრებით დაზიანებული ტერიტორიების რეკულტივაცია კეთილმოწყობა და გამწვანება
- გამწვანების სფეროს მუშაკების პროფესიული კვალიფიკაციის ამაღლება
- პარკების კეთილმოწყობა
- მწვანე საფარის აღდგენა

ღონისძიებები:

- ქალაქის ცალკეული ნაწილებისთვის დენდროლოგიური პროექტების შემუშავება
- ქალაქის განაპირა ნაწილების გამწვანება
- ყვირილას სანაპიროსა და ქარდამცავ ზოლებზე მცენარეთა დარგვა
- შენობების ფასადების გაფორმებაში მცენარეთა გამოყენება, რისთვისაც საჭიროა რეკომენდაციების შემუშავება კერძო სახლებისა და საწარმოების ფასადების კეთილმოწყობისათვის
- სანერგის მოწყობა დეკორატიული მცენარეებისთვის
- ნაგვის შესაკრები ურნების დაღვამა მწვანე ობიექტებთან
- სკვერებსა და პარკებში გამაფრთხილებელი ფირნიშების გაკეთება
- მცენარეებზე მათი სახელწოდების ფირნიშების გაკეთება
- ბილიკების შეკეთება და აღდგენა

Basic reasons of worsening of the green cover in the city are:

- Ineffective management of greenery development, absence of the services providing planting of greenery, negligence of the opinions of the professionals in the sphere of greenery planting
- Destruction of the green cover resulting from operations of the open works of Georgian Manganese Ltd
- Use of the territories intended for greenery planting for the other purposes; cutting of the trees without permission
- Non-compliance with the land treatment requirements; biological senility of the most plants (79-80%);
- Absence of the plant nurseries
- Absence of irrigation systems in gardens, parks and other green places

Goals and Objectives

Main Goals of the Program

- Creation of the modern landscape-architectural views
- Improvement of the green sites management
- Development of the significant green sites
- Irrigation system arrangement

Based on the goals the following objectives were identified:

- Construction of the new green sites
- Providing planting stock for green construction
- Use of the plants in decoration of the building facades
- Restoration of the greenery plantation service in local self-government
- Care and maintenance of the green sites
- Plantation of greenery at the eroded and landslide risk areas;
- Development and greenery plantation at the territory damaged by open mines of “Chiatura Manganese” (till 2006) and thereafter Ltd “Georgia Manganese”
- Improvement of the professional qualification of greenery plantation sphere workers
- Improvement of the parks
- Restoration of the green cover

Activities:

- Development of the dendrological projects for certain parts of the city; Greening of the outskirts of the city;
- Planting of the greenery at Kvirila River bank and wind protection zones
- Use of the plants in decoration of the facades; Development of the recommendations is required for improvement of the facades of private houses and enterprises
- Establishment of the nursery for decorative plants
- Placing of the waste collection bins at the green sites
- Placing of the warning signs at the gardens and parks
- Attaching of the plates with the names to the plants
- Repair and restoration of the paths
- Restoration of green lawns in the center of the city and transit streets
- Applying fertilizers at green sites

- მწვანე გამოწვევების აღგენა ქალაქის ცენტრსა და სატრანსპორტო ქუჩებზე
- სასუქების შეგანა მწვანე ობიექტებში
- ცხოველების სასაფლაო ადგილების გამოყოფა
- არსებული სკვერების განახლება
- ეროზირებადი და მეწყერსაშიში ადგილების გამწვანება, რისთვისაც საჭიროა
- ეროზირებადი და მეწყერსაშიში ადგილების ინვენტარიზაცია
- განაშენიანების გეგმის შემუშავება და მცენარეთა დარგვა
- გამწვანების სფეროს მუშაკების პროფესიული გამოცდილების ამაღლება ტრენინგ-სემინარების ჩატარებისა და მეთოდური რეკომენდაციების შემუშავების გზით

პირველ ეტაპზე (2005-2015) რეკონდებული შემდეგი ღონისძიებები:

- ეროზირებადი და მეწყერსაშიში ადგილების გამწვანება;
- სანერგეების შექმნა.

სტრატეგიული პროგრამა - „ნულოვანი დაბინძურება“

„ნულოვანი დაბინძურება“ – გულისხმობს ყველა იმ ღონისძიებას, რომელიც მიზნად ისახავს ადამიანის და ბუნების სასიცოცხლო საფუძვლების მთლიანობაში შენარჩუნებას და გარემოს არსებული ღაზიანებების აღმოფხვრას. აქ წინა პლანზე დგას ადამიანის მიერ გამოწვეული ზემოქმედება.

ჭიათურის მუნიციპალიტეტში გარემოს დაბინძურება წარმოიშობება არა მარტო ინდუსტრიული წარმოებისას, არამედ გარემოს საყოფაცხოვრებო პირობებში ენერგიის გამოყენებით, გათბობის მოწყობილობათა გამონაბოლქვით, ისევე როგორც ნაგვითა და ქიმიური და სასმელი წყლის გაფლანგვით. ერთ-ერთ ყველაზე ძნელად გადასაჭრელ პრობლემას წარმოადგენს წყლის და ჰაერის დაბინძურება, ენერგიის და ფართობის გადამეტებული გამოყენება, ისევე როგორც ტრანსპორტით გამოწვეული ხმაურის პრობლემა.

ჭიათურაში აქტუალურია სამრეწველო და საყოფაცხოვრებო ნარჩენების მართვის საკითხები. ამ თვალსაზრისით დაგროვილია მრავალი პრობლემა. ნარჩენების გადამამუშავების არ არის სპეციალური ავტომატიზაციის საკმარისი რაოდენობა, ახლახან გამოიყოფა და შემოიღო ტერიტორია ნაგავსაყრელისთვის, დასუფთავების პარკი მოითხოვს განახლებას, მომსახურების მუშაკები საჭიროებენ კვალიფიკაციის ამაღლებას, არასაკმარისი დაფინანსების გამო მოუწესრიგებელი რჩება ნარჩენებისა და უტილიზაციის საკითხი.

მოსახლეობა ნაკლებად არის გათვითცნობიერებული დაბინძურების პრობლემების შესახებ და არ არის ჩართული გარემოს დაცვისა და დასუფთავების ღონისძიებებში.

მიზნები და ამოცანები

პროგრამის ძირითადი მიზნები

- ნარჩენების შეგროვების და გატანის სრულყოფა
- ნარჩენების უტილიზაცია
- თანამედროვე ნაგავსაყრელი პოლიგონის მოწყობა

მიზნებიდან გამომდინარე განისაზღვრა შემდეგი ამოცანები:

- ქალაქის ტერიტორიის დასუფთავების ეფექტურობის ამაღლება; დასუფთავების პარკის განახლება
- ნარჩენებისა და ნაგვის შეგროვების უზრუნველყოფა სპეციალური საშუალებებით
- უნებართვო ნაგავსაყრელების აღკვეთა
- მაღალი კვალიფიციური კადრების უზრუნველყოფა
- ნარჩენების დიფერენცირებულ შეგროვებაზე გადასვლა
- არსებული ნაგავსაყრელის პოლიგონის რეკულტივაცია
- ახალი ნაგავსაყრელის მოწყობა

- Allocation places for animals walk
- Renovation of the existing gardens
- Planting of the greenery at eroded and landslide risk areas; for this, the following is required
- Inventory of the eroded and landslide risk areas
- Development of the planting plan and planting of the greenery
- Improvement of the professional experience of the workers of greenery planting sphere, through trainings and workshops and development of the methodological recommendations

At the first stage (2005-2015) the following measures are recommended:

- Plantation of greenery at the eroded and landslide risk areas
- Establishment of the nurseries

Strategic Program “Zero Waste”

“Zero Waste” includes all activities intended for maintenance of the vital factors of the nature and people as a whole and elimination of the existing environmental damages. Here the human caused limitations are at the first plane.

In Chiatura Municipality environment pollution is caused not only by the industrial enterprises but also by domestic energy consumption, heating, exhaust gasses, as well as the wastes and misapplication of potable water. One of the most challenging problem to deal with is pollution of water and air, excessive use of the energy and territory, as well as the noise caused by traffic.

In Chiatura, the issues of management of the industrial and domestic wastes are of great significance. In this respect, there are numerous problems. No special vehicles for wastes disposal are used; territory has been recently managed for landfill; the cleaning fleet requires updating; service level is quite low, no attention is paid to wastes collection and utilization.

Population is poorly aware in the pollution problem and it is not involved in environment protection and cleaning activities.

Goals and Objectives

Overall Objectives

- Improvement of wastes collection and disposal
- Wastes utilization
- Arrangement of the modern landfill

Activities

- Improvement of effectiveness of cleaning of the city territory
- Updating of the cleaning fleet
- Ensuring collection of the wastes and rubbish by special means
- Eradication of the unauthorized landfills
- Providing highly qualified personnel
- Introduction of differentiated wastes collection mode
- Re-cultivation of the existing landfill
- Arrangement of the new landfill

ლონისძიებები:

- ჭიათურის ტერიტორიაზე არსებული ფაქტობრივი ნაკადის შესწავლა შემადგენლობის და რაოდენობის დადგენით
- ჭიათურის ტერიტორიის და ნაგავმზილი მანქანების მსვლელობის ოპტიმალური სქემა-გეგმის შემუშავება
- მუშების უზრუნველყოფა სპეციალური განსაცმლით და შესაკრები საშუალებებით
- სპეციალური დანიშნულების მანქანების და მექანიზმების შეძენა: დახურული ნაგავმზილი, სარწყავი მანქანები, თოვლის ასაღები მანქანები, კონტეინერმზიდები
- კონტეინერებით უზრუნველყოფა (500 ცალი), ურნების დადგმა ქუჩებში (1000 ცალი), მრავალსართულიან სახლებში ნაგვის შემკრები ხვამერების შეკეთება-აღდგენა
- აღმინისგრაფიული სანქციების გამკაცრება ქალაქის ტერიტორიაზე ნაგვის დაყრისთვის
- დასუფთვების ღირებულების დაწესება, კონკურსი „საუკეთესო სუფთა ეზო“
- სამოგალოებრივი ტუალეტის მშენებლობა ქალაქის ტერიტორიაზე არსებული ნორმატივების თანახმად ავტოგასამართი სადგურების შემოწმება სანიტარულ-ჰიგიენური ნორმების დაცვის მიზნით
- ნარჩენების შეგროვებისა და გაგანის შესახებ განმარტებითი სამუშაოების გატარება
- კეთილმოწყობისა და მუნიციპალიტეტის თანამშრომლობისთვის ტრენინგ-სემინარების ჩატარება ნარჩენების მართვის თანამედროვე გამოცდილების საკითხებზე
- ნარჩენების ღიფერცილებული შეგროვების პროპაგანდა; ეკონომიკური ბერკეტების შემუშავება ნარჩენების რაოდენობის შემცირებისთვის
- მაკულატურის, მინის გარის და პოლიმერული ნარჩენების მიმღები პუნქტის ორგანიზების ხელშეწყობა
- ნაგვის შეგროვებაზე ღიფერცილებული გადახდის შემოწმება
- მოსახლეობის გათვითცნობიერების ამაღლება ნარჩენების ღიფერცილებული შეგროვების საკითხებზე
- ნაგავსაყრელის შემოღობვა, გრუნტის ფენის დაყრა
- ხეების დარგვა
- ტერიტორიის შერჩევა ნაგავსაყრელი პოლიგონის მოსაწყობად

სტრატეგიული პროგრამა – მაღალი ეკოლოგიური თვითშეგნება

ჭიათურის მუნიციპალიტეტის ეკონომიკური განვითარების ერთ-ერთ შემაფერხებელ ფაქტორს ქალაქში არსებული გარემოსდაცვითი პრობლემები წარმოადგენს. გასატარებელია რიგი მნიშვნელოვანი ტექნიკური, ეკონომიკური და ორგანიზაციული ხასიათის ღონისძიებები როგორც სამთავრობო, ისე არასამთავრობო ორგანიზაციების მონაწილეობით. თუმცა, ამგვარი ღონისძიებების ჩატარება შეუძლებელი იქნება, თუ არ შეიცვალა მოქალაქეთა დამოკიდებულება გარემოს მიმართ, არ ჩამოყალიბდა ცხოვრების ისეთი წესი, რომელიც განპირობებული იქნება მაღალი ეკოლოგიური ცნობიერებითა და კულტურით.

ეკოლოგიური ცნობიერების პრაქტიკული შედეგი გამოიხატება იმით, თუ რამდენად შესწევს მოქალაქეს უნარი და არის მზად, სოციალურ ღონეზე მიიღოს გამართლებული და სწორი გადაწყვეტილება. ეკოლოგიური კულტურის ჩამოყალიბებაში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ეკოლოგიურ აღზრდასა და შესაბამის ცოდნას.

საქართველოში ჯერ კიდევ ვერ ჩამოყალიბდა ერთიანი სახელმწიფოებრივი მიდგომა ეკოლოგიური განათლებისადმი, თუმცა სახელმწიფო სტრუქტურებისგან განსხვავებით ეკოლოგიურ განათლებას უფრო დიდ ყურადღებას უთმობენ არასამთავრობო ორგანიზაციები.

არასაკმარისია ქართულ ენაზე გამოცემული ეკოლოგიური ლიტერატურა. მასმედია, გამონაკლისის გარდა, არ არის სათანადოდ დაინტერესებული და ჩართული მუნიციპალიტეტის გარემოსდაცვითი პრობლემების გადაჭრაში.

Activities:

- Study of the traffic over Chiatura territory stating the composition and quantities
- Development of the optimal schedule-plan for movement of the garbage trucks in the territory of Chiatura
- Supply of overalls and collection means for the workers
- Procurement of the special vehicles and mechanisms: closed garbage trucks; watering vehicles, snow removers; container trucks
- Supply of the containers (500 pc), placing of the garbage bins in the streets (1000 pc.), repair-restoration of the refuse chutes in the high-rise buildings
- Imposition of stricter administrative sanctions for wastes discharge in the city territory
- Introduction of the cleaning days; competition the “Best Clean yard”
- Construction of the public places of convenience, in compliance with the effective standards
- Inspection of the petrol stations for the purpose of compliance with the sanitary-hygienic standards
- Conducting of the explanation works in relation with the wastes collection and disposal
- Conducting of the training-workshops for the accomplishment and municipality staff on the issues of modern experience in the wastes management
- Popularization of differentiated wastes collection; development of the economic levers for wastes reduction
- Support to organization of the waste papers, glass empties and polymer wastes redemption centers
- Inspection of differentiated fees for wastes collection
- Improvement of the community awareness in the issues of differentiated wastes collection
- Fencing of the landfill; placing of the ground layer
- Planting of the trees
- Selection of the territory for arrangement of the landfill

Strategic Program – High Environmental Awareness

One of the hindering factors for economic development of Chiatura Municipality is the number of environmental problems. Set of technical, economic and organizational activities should be implemented, with the participation of both, state and non-state organizations. Though, such activities could not be conducted unless the attitude of the population towards the environment is changed, life style conditioned by high environmental awareness and culture is developed.

Practical outcome of the environmental awareness is the degree of ability and readiness of the citizens to make justified and adequate decisions at the social level. Environmental education and relevant knowledge are of critical significance for formation of the environmental culture.

In Georgian, there is no uniform governmental approach to the environmental education yet, though, unlike the governmental structures, the NGOs pay increasing attention to the environmental education.

There is lack of environmental materials in Georgian language. Mass media is not adequately interested and involved in overcoming of the environmental problems of the Municipality.

მიზნები და ამოცანები

პროგრამის ძირითადი მიზნები

- მოსახლეობის ეკოლოგიური განათლების ღონის ამაღლება
- საზოგადოების მონაწილეობა გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში

მიზნებიდან გამომდინარე განისაზღვრა შემდეგი ამოცანები:

- ეკოლოგიური განათლების საკანონმდებლო ბაზის შექმნის ხელშეწყობა
- ეკოლოგიური და გარემოსდაცვითი ცოდნის გავრცელება
- ეკოგანათლებაში მასშედის როლის ამაღლება
- გარემოსდაცვითი და ეკოგანათლებაზე მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციების ხელშეწყობა
- გარემოსდაცვითი ინფორმაციის ხელმისაწვდომობისა და თავისუფლების უზრუნველყოფა
- გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებით მოქალაქეთა გაერთიანების შექმნის ხელშეწყობა
- გარემოსდაცვით ღონისძიებებში მოქალაქეთა მონაწილეობა

ღონისძიებები:

- ეკოლოგიური განათლების შესახებ კანონის მიღების ხელშეწყობა; კანონპროექტის მომზადებაში მონაწილეობა
- კანონპროექტის განხილვის ორგანიზება
- გარემოსდაცვითი განათლების ცენტრების ჩამოყალიბება
- ეკოლოგიური განათლების ცენტრების შექმნა, საგანმანათლებლო პროგრამების შემუშავება, მეთოდური მასალების შემუშავება და პოპულარული ლიტერატურის გამოცემა
- განათლების მუშაკთა მომზადება და კვალიფიკაციის ამაღლება გარემოსდაცვით საკითხებში; ტრენინგების და სემინარების ჩატარება
- ჟურნალისტების ეკოლოგიური განათლების ღონის ამაღლება
- ეკოლოგიური და გარემოსდაცვითი პუბლიკაციების განხორციელება
- რესურს-ცენტრის შექმნა; ტრენინგების და სემინარების ჩატარება; ეკოლოგიური კონსალტინგი
- გარემოსდაცვით საჯარო ორგანიზაციებში ინფორმაციის გაცემის უზრუნველყოფა
- მოქალაქეთა ინფორმირება გარემოსდაცვითი ინფორმაციის მიღების წესების შესახებ
- მოქალაქეთა ინფორმირება ჭიათურაში გარემოს მდგომარეობის შესახებ; საინფორმაციო-საკონსულტაციო ცენტრის შექმნა; სპეციალური ბიულეტენის გამოშვება; რადიო და ტელეგადაცემების ორგანიზება
- გარემოს საზოგადოებრივი მონიტორინგის ჯგუფის შექმნა
- ადგილობრივი გარემოსდაცვითი ღონისძიებების ჩატარება, გამწვანების ღონისძიებების ჩატარება; გარემოსდაცვითი ღონისძიებების დაწესების შესახებ საკრებულოს გადაწყვეტილების მიღება
- გარემოსდაცვითი თემატიკის გამოფენების, კონკურსების მოწყობა

Goals and Objectives

Main Goals of the Program

- Improvement of the environmental education level among the population
- Public participation in the environmental decision-making

Regarding the goals, the following objectives were identified:

- Support to development of the legislative basis for environmental education
- Dissemination of the ecological and environment protection knowledge
- Increase of the role of mass media in environmental education
- Support to the NGOs working in the sphere of environment protection and ecological education
- Securing availability of environmental information and free access to it
- Support to establishment of the citizens' associations related to environment protection issues
- Participation of the citizens in environment protection activities

Activities:

- Contribute to adoption of the law on environmental education; participation in development of the draft laws
- Establishment of the centers of environmental education
- Establishment of the environmental education centers, development of the curricula, methodological materials and publication of the popular science literature
- Training of the workers of education sphere, improvement of their qualification in the environmental issues; conducting of the trainings and workshops
- Improvement of the environmental education level among the journalists
- Ecological and environment protection publications
- Establishment of the resource center; conducting of the trainings and workshops; environmental consulting
- Ensuring information transfer to the environmental public organizations;
- Awareness on the citizens on the rules for acquiring the environmental information;
- Awareness of the population on the environmental status in Chiatura; establishment of the information-consultation center; publication of the special bulletin; arrangement of the TV and radio shows;
- Establishment of the public environmental monitoring group
- Implementation of the local environmental events, greening days; local council decision on environment protection days
- Arrangement of the competitions on environmental issues

სტრატეგიული პროგრამა – არასამთავრობო სექტორში გარემოსდაცვითი ეკოლოგიური სტრუქტურის ჩამოყალიბება

ჭიათურის მუნიციპალიტეტის ეკოლოგიური სიტუაცია დაუყოვნებელ აღდგენას საჭიროებს. ადგილობრივი აღმინისტრაცია, მოსახლეობა და არასამთავრობო სექტორი წარსულთან შედარებით გააქტიურებულია. მიმდინარეობს მუშაობა მოსახლეობის ეკოლოგიური განათლების დონის ასამაღლებლად და საზოგადოების ჩასართავად გარემოსდაცვითი პრობლემების მოსაგვარებლად.

მუნიციპალიტეტის მმართველობას და საზოგადოებას გაცნობიერებული აქვს არსებული პრობლემები და მზად არიან მიიღონ შესაბამისი ზომები და განახორციელონ კონკრეტული ღონისძიებები, რისთვისაც საჭიროა მოზიდულ უნდა იქნას მატერიალური სახსრები ინვესტიციების და გრანტების სახით. გარემოსდაცვით აქტივობებში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება არასამთავრობო სექტორის ჩამოყალიბებას და განვითარებას, რომელიც იზრუნებს გრანტების მოპოვებასა და ინვესტიციების მოზიდვაზე.

ჭიათურაში არასამთავრობო სექტორი არ არის სათანადოდ განვითარებული. დიდი ხანი არ არის, რაც შეიქმნა არასამთავრობო ორგანიზაცია „ჭიათურელთა კავშირი“. შესაძლებელია, არასამთავრობო ორგანიზაცია „ჭიათურელთა კავშირის“ ბაზაზე შეიქმნას სამუშაო ჯგუფი ან დაფუძნდეს არასამთავრობო ორგანიზაცია, რომელიც წვლილს შეიტანს მუნიციპალიტეტის ეკოლოგიური მდგომარეობის გაუმჯობესების საქმეში.

მიზნები და ამოცანები

პროგრამის ძირითადი მიზანი

- ეკოლოგიური მდგომარეობის გაუმჯობესება და ხელშეწყობა
- არასამთავრობო სექტორის განვითარება
- საზოგადოების მონაწილეობა გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში

მიზნებიდან გამომდინარე განისაზღვრა შემდეგი ამოცანები:

- არასამთავრობო სექტორის გააქტიურება და გარემოსდაცვითი მიმართულების ორგანიზაციების ჩამოყალიბების ხელშეწყობა
- გრანტების მოპოვება და ინვესტიციების მოზიდვა
- გარემოსდაცვითი პრობლემების წარმოჩენა და საკითხის მწვავედ დასმა
- გარემოსდაცვით პროგრამებში მონაწილეობის მიღება
- დაინტერესული პირების ჩართვა გარემოსდაცვით საკითხებზე მუშაობაში

ღონისძიებები:

- ტრენინგების ჩატარება გარემოსდაცვით საკითხებზე
- ტენდერებში მონაწილეობა
- მასშედიში ინფორმაციის გავრცელება
- გარემოსდაცვით თემატიკაზე ბროშურების და ბუკლეტების გამოშვება და გავრცელება მოსახლეობაში
- პოტენციური ინვესტიციების მოზიდვა, პრემენტაციების მოწყობა და ადგილზე სიტუაციების შესწავლა

საინფორმაციო მხარდაჭერა

გაზეთი „ჭაშნაგირი“ – № 23, ოქტომბერი, 2009

სტატია „როდის აიძვრა მდინარე ყვირილა“

გაზეთი „24 საათი“ 21 ნოემბერი - განცხადება ჭიათურის სამთო გამამდიდრებელი კომბინატის მიმდინარე საქმიანობის გარემოზე გემოქმედების ნებართვის მისაღებად საჭირო დოკუმენტაციის პაკეტის საჯარო განხილვის შესახებ

„ჭიათურელი“ - „ჭიათურელთა კავშირის“ არაპოლიტიკური გაზეთი – № 3, 2006

სტატია: „კონფერენცია გარემოს დაცვის პრობლემების შესახებ“

სამაუწყებლო კომპანია „იმერეზია“

Strategic Program – Formation of the Environment Protection Structure in the Non-governmental sector

Environmental situation in Chiatura Municipality requires immediate measures. Local administration, population and non-governmental sector are more active than ever. The work for improvement of the community environmental education, as well as for involvement of the public is in progress, to deal with the environmental problems.

The government and population of the municipality are aware in the existing problems and they are ready to take relevant measures and implement specific measures. For this the funds should be attracted, in a form of investments and grants. In the environmental activities formation and development of the non-governmental sector is of great significance, as it would take care of attraction of the grants and investors.

In Chiatura there is no well developed non-governmental sector. Just recently there was founded the “Union of Chiatura Citizens” (“Chiaturelta Kavshiri”). It is possible to establish the work group on the basis of “Union of Chiatura Citizens”. or establish new NGO, which will be able to win the grants and make its contribution to improvement of environmental situation in the Municipality.

Goals and Objectives

Main Goals of the Project

- Improvement of and support to the environmental situation
- Development of the non-governmental sector
- Public involvement in the process of environmental decision-making

Regarding the goals, the following objectives were identified:

- Activation of the non-governmental sector and support to formation of the environmental organizations;
- Attraction of the grants and investments
- Emphasizing of the environmental problems and putting of the issue on agenda
- participation in the environmental programs
- Conducting of the trainings on environmental issues

Activities:

- Conducting of the trainings on environmental issues
- Participation in tenders
- Dissemination of information through mass media
- Publication of the brochures and booklets on the environmental issues and their dissemination among the population
- Arrangement of the visits of the potential investors and familiarization with the situation

Information Support

The newspaper “Chashnagiri” – №23, October, 2009

The article “When did the river Kvirila become turbid?”

The newspaper “24 Hours” – 21 November, 2009. Chiatura mining and dressing combine enterprise announcement for the operation permission documents obtaining, reflecting environmental control

Non-Political newspaper “Chiatureli” – №3, 2006,

The article “The conference about environment protection issues”

TV company “Imervizia”

გადაცემები:

1. „მარგანეცის გადამუშავების შედეგად მდინარე ყვირილას დაბინძურების პრობლემები”
2. „ქალაქის ცენტრში საგვითო მანქანებით მოძრაობის აკრძალვა”
3. „სოფელ რგანში ტყის გაჩეხვის შეჩერება”

სასარგებლო რესურსები

ლიგერატურა:

- საქართველოს კანონი „გარემოს დაცვის შესახებ”
- საქართველოს კანონი „გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის შესახებ”
- საქართველოს კანონი „ეკოლოგიური ექსპერტიზის შესახებ”
- საქართველოს კანონი „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის შესახებ”
- საქართველოს კანონი „წყლის შესახებ”
- საქართველოს კანონი „ლიცენზირებისა და ნებართვის შესახებ”
- საქართველოს გარემოსა და ბუნებრივი რესურსების მინისტრის ბრძანება №69
- „დაბინძურების სტაციონარული ობიექტების იდენტიფიკაციისა და ინვენტარიზაციის შესახებ” 27.08.2001
- საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის მინისტრი 2003 წლის 24 თებერვლის ბრძანება №38/ნ „გარემოს ხარისხობრივი მდგომარეობის ნორმების დამტკიცების შესახებ”.
- Human Health Risk Assessment from Environmental Chemicals P 2.1.10.1920-04
- г.Ангарске (рабочий доклад). Исполнители: Прусакон В.М., Вержбицкая Э.А. и др., Москва, 1998;
- სანიტარული წესები და ნორმები „ჰიგიენური მოთხოვნები დასახლებული ადგილების ატმოსფერული ჰაერის დაცვისადმი
- სანიტარული წესები და ნორმები „ხმაური სამუშაო ადგილებზე, საცხოვრებელი, სამოგალოებრივი შენობების სათავსოებში და საცხოვრებელი განაშენიანების ტერიტორიაზე”
- სანიტარული წესები და ნორმები „დასახლებული ადგილების ატმოსფერული ჰაერის დამაბინძურებელი ნივთიერებების ზღვრულად დასაშვები კონცენტრაციების შესახებ”
- სანიტარული ნორმები „მედაპირული წყლების გაბინძურებისგან დაცვის შესახებ”
- დებულება „სამრეწველო წარმოების მიერ საკანალიზაციო ქსელში ჩაშვებული ჩამდინარე წყლების ხარისხის ტექნიკური პირობები” სს „საქწყალკანალი”, თბილისი 1999
- სანიტარული წესები და ნორმები „ჰიგიენური მოთხოვნები მყარი საყოფაცხოვრებო გადანაყრების პოლიგონების მოწყობისა და ექსპლუატაციისადმი” (2.1.7. 005-02)
- მანგანუმის მადნის გამამდიდრებელი საწარმო ქ. ჭიათურაში — გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიში, შემსრულებელი: სამეცნიერო-კვლევითი ფირმა „გამა”, თბილისი 2009
- „ადგილობრივი გარემოსდაცვითი სამოქმედო პროგრამა-აგსპ” ქ. ქუთაისი
- МПДООС — Местные Планы Действий по Охране Окружающей Среды г. Арарат

Programs :

1. "The river Kvirila pollution problems"
2. "Track movement restriction in the town center"
3. "Wood cutting restriction in Rgani village"

Useful Resources

References:

- Georgian Law on Environment Protection;
- Georgian Law on Environmental Permits;
- Georgian Law on Environmental Expertise;
- Georgian Law on Protection of Atmospheric Air;
- Georgian Law on Water;
- Georgian Law on Licenses and Permits;
- Order of the Minister of Environment Protection and Natural Resources # 69
- On Identification and Inventory of the Pollution Stationary Objects, 27.08.2001
- Order #38/5 of 24th February 2003 of the Minister of Labor, Health and Social Protection on Approval of the Environment Qualitative Status Standards;
- Human Health Risk Assessment from Environmental Chemicals P 2.1.10.1920-04
- Assessment of the Health Risk Caused by the Stationary Objects of Air Pollution in Angarsk City (work report). Prusakov V.M., Verzhbitskaya E.A. et al, Moscow, 1998;
- Sanitary Rules and Regulations "Hygienic Requirements for Protection of the Atmospheric Air in the Settled Areas"
- Sanitary Rules and Regulations "Noise at the Work Places, in the Premises of Dwelling, Public Buildings and in the Territory of Housing Buildings;
- Sanitary Regulations on Maximum Permissible Concentrations of the Atmospheric Air Pollutants in the Settled Areas;
- Sanitary Regulations on Maximum Permissible Concentrations of the Harmful Substances in Work Zone Air;
- Sanitary Rules and Regulations on Protection of the Surface Waters from Pollution
- Statute Technical Conditions for Water Quality for Discharge into the Sewage by Industrial Enterprises JSC "Saktskalkanali", Tbilisi, 1999;
- Sanitary Rules and Regulations Hygienic Requirements for Arrangement and Operation of the Solid Domestic Wastes (Sanitary Rules and Regulations 2.1.7 005-02)
- Manganese Dressing Enterprise in Chiatura – Environmental Impact Assessment Report
Implementer: Scientific-Research Firm "Gamma", Tbilisi, 2009
- Local Environmental Work Program, Kutaisi
- МПДООС — Местные Планы Действий по Охране Окружающей Среды г. Арарат

ინტერნეტის ბმულები:

<http://www.akhalialiansi.ge/> - ინტერნეტ გაზეთი „ახალი ალიანსი“

www.mariupol.net/-leap — ქ. მარიუპოლის გამოცდილება ადგილობრივი გარემოსდაცვითი სამოქმედო გეგმის შესახებ

www.wrfound.org.uk – მსოფლიო რესურსების ფონდის არქივი. შეიცავს ინფორმაციას ნარჩენების მართვის საკითხებზე

www.best.com – რესაიქლინგი: სახელმძღვანელო მომხმარებლისთვის

www.ecoline.ru – მრავალფეროვანი ეკოლოგიური ინფორმაცია. გამოცემები, სამოდელო პროექტები

www.ekoinform.ru – გარემოსდაცვითი ინფორმაცია

საკონტაქტო ინფორმაცია:

„აგრო-ბიზნეს კონსალტინგი“ - თბილისი

ელ-ფოსტა: abc@abcgroupp.ge

ვებ-გვერდი: www.abcgroupp.ge

Internet Links:

<http://www.akhalialiansi.ge/> - Internet Newspaper "Akhali Aliansi"

www.mariupol.net/-leap — Experience of the City of Mariupol on Local Environmental Action Plan

www.wrfound.org.uk – Archive of the World Resources Fund. Contains information on wastes management

www.best.com – Recycling: manual for the users

www.ecoline.ru – Various environmental information. Publications, model projects

www.ekoinform.ru – Environmental information

Contact Information:

"Agro-business Consulting" - **Tbilisi**

E-mail: abc@abcgroupp.ge

Web-page [www. abcgroupp.ge](http://www.abcgroupp.ge)

სტრატეგიული პროგრამა – „სუშთა მდინარე“

მიზანი	ამოცანა	ლონგიტუდინალური	შემსრულებელი	ლიტერატურა (ლარი)	ლარი
მდინარეთა დაბინძურების ბუნებრივი ფონის შენარჩუნება	ჩამდინარე წყლების სანიტარულ-ჰიგიენური ნორმების დაცვის უზრუნველყოფა	სანიაღვრე ქსელის სრულყოფა (რეაბილიტაცია-გაფართოება)	ნიაღვრის მიმდებარე სასულებების აღდგენა	ჭიათურის მუნიციპალიტეტის გამგეობა	2015
			ქსელის გაწმენდა დახილვისგან	მუნიციპალიტეტი	2015
			მიწისქვეშა სანიაღვრე არხების აღდგენა: ჰიდროპროექტი, თბილისის დედაქალაქის, ბათუმის, აჭარის, ჭავჭავაძის (საკუთრების დედაქალაქი), სტალინის ქუჩის დასაწყისი (უნივერსიტეტის ტერიტორია) – სარეკონსტრუქციო არხების საერთო სიგრძე შეადგენს 1500 გრძ./მ-ს	მუნიციპალიტეტის კომუნალური სამსახური	2013
			მანქანა-მექანიზმებით აღჭურვა		2012
		საკანალიზაციო ქსელის რეკონსტრუქცია-განახლება	9 აპრილის, ჰიდროპროექტი, გუგუშვილის, ბარათაშვილის, ტაბიძის, ჭანტუის, ბაქრაძის, კოსტაშვილის, ინტერნაციონალის, ქუთაისის, ნიკოშვილის, წყნარის, ნიკოშვილის, აბაშიძის, სტალინის, ერისთავის, თბილისის, ტოლსტოის, თხილძის, იაშვილის, ჭავჭავაძის ქუჩები (მოდერნიზაციის საერთო სიგრძე 10 400 გრძ./მ ჰყავს)	წოდებრივი მუნიციპალიტეტი „მ.გ.გ.“ (მუნიციპალიტეტის განვითარების ფონდი)	2010-2015
მდინარეთა სანაპირო ზოლისა და კალაპოტის დაცვა		მდ. ყვრილაში ჩამდინარე წყლების გაწმენდას უზრუნველყოფა	თორის გამწმენდი ნაგებობების გაწმენდა	ჭიათურის მუნიციპალიტეტი	2010-2013
			სანაპირო ზოლის დადგენა-გაწმენდა-აღდგენა მდ. ყვრილაზე	ჭიათურის მუნიციპალიტეტი	2015
		მდინარეთა სანაპირო ზოლის შესახებ კანონმდებლობის დაცვა	შესაბამისი კონტოლის გამკაცრება	საკრებულო, მუნიციპალიტეტი ასოციაცია „ჭიათურელი კავშირი“	სისტემატიური კონტროლი
			გამწმენდი ტექნიკის შეძენა		2011-2012

				ვერიფიკაციის განხორციელების საშუალებების ჩატარება		40 000	2013
				რეგანის, დარეგულირებისა და თანამართლების დღეების განხორციელება		25 000	2020
საზოგადოებრივი ინფორმაციის განხორციელება	მდინარეთა სანიტარულ ზონაში მშენებლობის აღკვეთა	მდინარეთა სანიტარულ ზონაში მშენებლობის აღკვეთა	მდინარეთა სანიტარულ ზონაში მშენებლობის აღკვეთა	სანქციების გამოცემა სანიტარულ ზონაში მშენებლობის აღკვეთის მიზნით	მუნიციპალიტეტი გარეშის დაცვის სამსახური	–	სისტემატური კონტროლი
				თირისა და ფასიანის სათავსო-ნაგებობების განხორციელება	შპს „საქართველოს წყლები“	15 000	2020-მდე
	მდ. ყვითელაშენი ნაპირებისა და ნაპირის ჩაშლის აღკვეთა	მდ. ყვითელაშენი ნაპირებისა და ნაპირის ჩაშლის აღკვეთა	მდ. ყვითელაშენი ნაპირებისა და ნაპირის ჩაშლის აღკვეთა	ნაგებობების აღკვეთის მოწყობა ქალაქის ცენტრალურ ნაწილში სანიტარულ-პროექტური ნორმების დაცვით	მუნიციპალიტეტი კეთილმოწყობის სამსახური	–	2010-დან
				მასშტაბი არხის მონაკვეთის გადართობა ჰიდროტექნიკურ	მუნიციპალიტეტის გამგეობა	120 000	2020-მდე
	მდინარეთა სანიტარულ ზონაში მშენებლობის აღკვეთა	მდინარეთა სანიტარულ ზონაში მშენებლობის აღკვეთა	მდინარეთა სანიტარულ ზონაში მშენებლობის აღკვეთა	სასწავლო გადართობის მოწყობა ტელევიზიით, სპეციალური რეგულირების მოწყობა საქალაქო გაზონში, პროექტის გამოშვება	არასამართლო ორგანიზაციები, სამსახური, კომპანია „იმერეტი“	–	2020-მდე
საზოგადოებრივი ინფორმაციის განხორციელება	მდინარეთა სანიტარულ ზონაში მშენებლობის აღკვეთა	მდინარეთა სანიტარულ ზონაში მშენებლობის აღკვეთა	მდინარეთა სანიტარულ ზონაში მშენებლობის აღკვეთა	საერო-საზოგადოებრივი გადართობის მიზნით მდინარეთა დასახლებების დღეების დაწყების შესახებ, სამუშაო პროექტის შედგენა, მოსახლეობის ინფორმირება დღეების ჩატარების მიზნების შესახებ, შესაბამისი ტექნიკური საშუალებებით უზრუნველყოფა	ჰიატორის მუნიციპალიტეტის საკრებულო	–	მიმდინარე

Strategist program – Clean River

Overall Objectives	Tasks	Activities		Implementer	Value (GEL)	Period
Preservation of natural background of the polluted rivers	Maintenance of sanitary and hygiene standards of sewage waters	Water sewage system fulfillment (rehabilitation/expansion)	Sewage system collectors restoration	Administration of Chiatura municipality	100 000	2015
			Sewage system cleanout from sand	Chiatura Municipality	150 000	2015
			Underground sewage system restoration in different streets and territories	Organization of public services and amenities of Municipality	300 000	2013
			Machinery and equipment provision	Partial participation Chiatura Municipality	500 000	2012
			Underground sewage system restoration in different streets and territories	Partial participation Chiatura Municipality	2 048 800	2010-2015
	Protection of river Kvirila, its tributaries and river-beds from pollution	Suppression of household waste placement in the river Kvirila's tributary gorges	Cleaning construction of the village Tiri building	Chiatura Municipality	200 000	2010-2013
			Establishment of sanitary lines on the river Kvirila	Chiatura Municipality		2015
			Control Restricting	"Sakrebulo" Chiatura Municipality "Union of Chiatura-Citizens"	-	Regular control
			Machinery and equipment provision		100 000	2011-2012

			The river Kvirila's cleaning works conducting			40 000	2013
Community participation increasing in rivers protection	Suppression of wastes and garbage falling in the river Kvirila	Suppression of construction in sanitary zone Cleaning and rehabilitation of Tiri and Pasknari water systems Garbage containers placing in the central parts of the city in considering sanitary and hygiene standards Roofing the supplementary canals in Chigladze street	Rgani, Darkveti and Tabagrebi territories cleaning			25 000	Till 2020
				Chiatura Municipality Environment Protection Services		–	Ongoing
			Project elaboration	Ltd "The Georgian Waters"		15 000	2020
			Garbage containers allocation and organizing of garbage releasing; restrict the sanctions	Organization of public services and amenities of Municipality		–	From 2010
			Providing protection roofing of 400 meters	Administration of Chiatura municipality		120 000	Till 2020
			Information delivering via local newspapers, radio and TV; Provision of lectures courses on the topic of water protection problems; Resource Centers' staff involvement in river protection movements Children and population involvement in river-beds' cleaning and Municipality decision taking of river-beds cleaning days establishment	Non-Governmental organizations TV company "Imervizia"		–	Till 2020
				Chiatura Municipality "Sakrebulo"		–	Ongoing

სტრატეგიული პროგრამა – „მოსახლეობის ხარისხიანი სასმელი წყლით მომარაგება“

მიზანი	ამოცანა	დონორი/მხმ.	შესრულებული პროექტი	ბიუჯეტი- ლარი (ლარი)	დრო
წყალმომარაგების სისტემაში სარეაბილიტაციო სამუშაოების ჩატარება	სათავე ნაგებობების რეაბილიტაცია და აღჭურვილობის ინვენტარიზაცია	სათავე ნაგებობების რეაბილიტაცია და აღჭურვილობის ინვენტარიზაცია	ჭიათურის მუნიციპალიტეტი შპს „საქართველოს წყლები“	3 000 000	2010-2020
	ქალაქის განსაზღვრულ ქუჩებზე წყალსადენი მილების და ბადამყვანების შეცვლა და ქალაქის ცენტრალურ წყალსადენიდან ლითონისა და პოლიეთილენის მილით ახალი მილგაყვანილობის დამონტაჟება	ქველის რეაბილიტაციის გეგმის შექმნა			
		შეიცვალოს მილები გადამყვანებით გოგებაშელის, მღვიმეთის, ცუცქერიძის, სტალინის ქუჩებზე			
		შეიცვალოს მოსკოვის, ბათუმის, რუსთაველის ქუჩებზე მილები გადამყვანებით			
		შეიცვალოს მილები გადამყვანებით, და წყლანინების მილი ნინოშვილის, ტილსტის, ჭავჭავაძის და ნიკოპოლის ქუჩებზე			
		დამონტაჟდეს ფრანგული, კრისთავის, სტალინის წყლანინების მილსადენი ჯარბელის დასახლებაში			
		ასაშენებელია გაშენებული ნაგებობა ლეკუნის, თირის, სკინდორის წყლსადენებში			
		ქალაქის 24-სათიანი წყლმომარაგების უზრუველსაყოფად ასაშენებელია წყლის გამწმენდი ნაგებობა ცენტრალურ წყლსადენში წარმადობით 700 მ³/სთ-ში			
		შეიცვალოს მდსანმაწილის საავადმყოფოდან IX სკოლამდე და ტაბიძის ქუჩაზე წყლანინების მილი			
		შეიცვალოს წყლანინების მილი ჯარბელის დასახლებაში, ფრანგიშვილის ქუჩაზე			

მოქმედი სისტემის გაფართოება-განვითარება	წყლის გამწვანდნი ნაგებობების აშენება ცენტრალურ წყალსადენში	ლექსანის, თირის, სენდორის დასახლებებში სასმელი წყლის გამწვანდი ნაგებობის შეცვლა-შეკეთება	შპს. „საქართველოს წყლები“	2 000 000	2010-2013
წყლის რაციონალური გამოყენება	წყლის დანაკარგის შემცირება	მოსახლეობის წყლის ხარისხის შესახებ ინფორმირების სისტემის შექმნა, საინფორმაციო სტენდების დადგმა; საინფორმაციო ბუკლეტების გამოშვება			
წყალმომზადების ტექნოლოგიის მკაცრი დაცვა	წყლის ხარისხზე სრულყოფილი კონტროლის უზრუნველყოფა				
წყლის უწყვეტი მიწოდების უზრუნველყოფა	მოსახლეობის დაცვა უხარისხო წყლის გამოყენებისგან	მართვის სტრუქტურის ოპტიმიზაცია			
წყალმომარაგების სფეროს მართვის გაუმჯობესება და წყალმომარაგება	ელექტროენერგიის სტაბილური მიწოდების უზრუნველყოფა	მართვის ავტომატიზირებული სისტემის შექმნა			
	ქალაქის ან რაიონული ცენტრში არსებული კორპუსების ინდივიდუალური გამრიცხველიანება და მრიცხველების დაყენება	სამსახურის თანამედროვე ტექნიკური მოწყობილობებით აღჭურვა	პიათურის მუნიციპალიტეტი		
		წყლის მრიცხველების დადგმა	შპს. „საქართველოს წყლები“	1 800 000	2010-2015

Strategic program – Providing Population with High Quality Drinking Water

Overall Objectives	Tasks	Activities	Implementer	Value (GEL)	Period
Conducting rehabilitation works in water supply system	The central water supply constriction rehabilitation inventory taking	The central water supply constriction rehabilitation inventory taking activities	Chiatura Municipality Ltd "Georgian Waters"	3 000 000	2010-2020
	Installing the new metal and plastic pipelines from the central water supply system	Work out the plan for water system network rehabilitation			
		The pipelines and adapters changing in the following streets: Gogebashvili, Mgvimevi, Batumi str., Tsutsqiridze, Ninoshvili, Tolstoi, Chavchavadze, Rustaveli, Stalin and other streets			
		Construction of water cleaning structure in the central water supply system providing the 24-hour service			
Enhancing and development of currently operating system	The central water supply constriction rehabilitation	Drinking waters cleaning construction rehabilitation in Lejibani, Tiri, Skindori villages	Ltd "Georgian Waters"	2 000 000	2010-2013
Rational usage of water Water technology standards keeping Provision constant water supply Improvement of water supply management	Water losses reduction	Creating the system informing the population about water quality problems ; information desks arrangement and booklets publishing	Chiatura Municipality Ltd "Georgian Waters"	1 800 000	2010-2015
	Water quality full control provision	Optimization of management structure			
	Population protection from low quality water usage	Automated system of management creation			
	Electricity stable supply provision	Services equipment with advanced technical machinery			
	Individual water meters installing in the city and municipality centers	Individual water meters installing			

სტრატეგიული პროგრამა - „სუფთა ჰაერი ქალაქს“

მონაწილე	ახორციენს	დონორი/მომხმარებელი	შემსრულებელი	ლიმიტირება (ლარი)	დრო
ავტორიზირებული დამოწმებული ჰაერის დაბინძურების შემცირება	ქალაქის ქუჩების საფარის გაუმჯობესება	დაზიანებული ასფალტის გადაგება ჰიათურის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე (149,2 კმ.კმ)	მ.გ.ფ. და ჰიათურის მუნიციპალიტეტი	81 200 000	2010-2015 პერიოდული განახლება
	გაუმართავი ავტორიზირების ქალაქის ქუჩებში მოძრაობის აღკვეთა	კონტროლი ავტორიზირების ტექნიკურ მდგომარეობაზე			
		საზოგადოებრივი ავტორიზირების პარკის განახლება			
		ავტორიზირების კატალიზური გარდამქმნელებით აღჭურვა			
სტაციონალური წყაროებიდან გამოწვეული ჰაერის დაბინძურების შემცირება	შეშის წყის შედეგად ჰაერის დაბინძურების შემცირება და ნარჩენებისა და ფოთლების დაწვის აღკვეთა	ნარჩენებისა და ფოთლების სისტემატური გატანა ნაგავსაყრდენებზე	ჰიათურის მუნიციპალიტეტი არასამთავრობო ორგანიზაციები	ყოველწლიურად მინიმუმ 100 000	სისტემატური ღონისძიება
		მოსახლეობის ინფორმირება ფოთლებისა და ნაგავის წვის მავნე შედეგების შესახებ			
		ფოთლებისა და ნარჩენების კომპოსტირების პროპაგანდა			
		მოსახლეობის გაზიფიკაციის დასრულება			

ქალაქის მფარი ნივთიერებებით დამტკიცებების შემცირება	ქუჩების, გზებისა და მოედნების დაბინძურების აღკვეთა, მწვანე საფარის ზრდა და განახლება	სანიაღვრე არხების გამტარუნარიანობის გაუმჯობესება ქუჩების და მოედნების ზაფხულის ცხელ დღეებში სისტემატური მორწყვა და პერიოდული გადარეცხვების ჩატარება ქალაქის მიმდებარე მარგანეცის და ქვიშის კარიერების სამუშაო მოედნების სისტემატური მორწყვა სამშენებლო ნარჩენების ქუჩებიდან იზოლირება და გატანაზე კონტროლის დაწესება	ჰიათურის მუნიციპალიტეტი	ყოველწიურად 150 000	ყოველწიურად
		ქალაქის ტერიტორიაზე ბაღებსა და სკვერებში გამძარი და დაზიანებული ხეების მოჭრა და მისი ჩანაცვლება ახალგაზრდა მცენარეებით	ჰიათურის მუნიციპალიტეტი არასამთავრობო ორგანიზაციები	ყოველწიურად 30 000	ყოველწიურად
		ახალი ბაღებსა და სკვერების მშენებლობა	ჰიათურის მუნიციპალიტეტი	–	გენ. გეგმიდან გამომდინარე
ჰაერის ხარისხის სრულყოფის მონიტორინგი და ქალაქში ატმოსფერული ჰაერის მოსახლეობის შესახებ გათვითცნობიერების დონის ამაღლება.	ჰაერის ხარისხის სრულყოფის მონიტორინგის სისტემის დანერგვა ქალაქში ატმოსფერული ჰაერის ხარისხისა და მათთვის შესახებ მოსახლეობის ინფორმაციული უზრუნველყოფის სისტემის შემუშავება	ჰაერის ხარისხის სრულყოფის მონიტორინგის პუნქტების მოწყობა სადაზიანებლო პუნქტების სათანადო მოწყობილობით აღჭურვა საზოგადოების ინფორმირება სუფთა ჰაერზე მათი უფლებების შესახებ სუფთა ჰაერის შესახებ ინფორმაციის გავრცელება (ტელე და რადიო გადცემების მეშვეობით)	საქ. გარემოს დაცვის სამსახური ჰიათურის მუნიციპალიტეტი	20 000	2010-დან ყოველწიურად

Strategic program – Clean air for the town

Overall Objectives	Tasks	Activities	Implementer	Value (GEL)	Period
Reduction of air pollution caused by vehicles	Improvement of the streets pavement in the city	Development of the system for informing population on atmosphere air quality and management in the city. (149,2 m2)	MDF and Chiatura Municipality	81 200 000	2010-2015 Periodically renewal
	Elimination of movement of the faulty vehicles in the city streets	Control upon technical condition of the vehicles			
		Updating of the public transport fleet			
		Equipping of the vehicles with catalytic transducers			
Reduction of emissions from the stationary sources	Reduction of air pollution in result of firewood burning and elimination of the wastes and leaves incineration	Systematic disposal of the wastes and leaves to the land fills	Chiatura Municipality Non-Governmental organizations	Annually minimum 100 000	Systematic Activity
		Informing population on harmful results of incineration of the wastes and leaves			
		Popularization of the wastes and leaves composting			
Reduction of solid matter dust in the city	Elimination of pollution of the streets, roads and squares; growth and reinstatement of the green cover	Completion of gasification of population	Ltd "Sokari"	40 000 000	2010-2015
		Improvement of storm sewage capacity	Chiatura Municipality	Annually 150 000	Annually
		Systematic watering of the streets and squares in the hot summer days and their periodical rinsing			
		Systematic watering of the worksites at manganese and sand quarries			
		Localization of the construction wastes from the streets and posing control upon their disposal			

Air quality improvement monitoring and improvement of community awareness on atmosphere air in the city	Introduction of air quality improvement monitoring system Development of the system for informing population on atmosphere air quality and management in the city.	Cutting of the damaged and dead trees in the public gardens and parks in the city territory and their replacement with the young plants;	Chiatura Municipality Non-Governmental organizations	Annually 30 000	Annually
		Arrangement of the new gardens and parks	Chiatura Municipality	–	In accordance with Gen. Plan
		Arranging of air quality improvement monitoring centers	Environment Protection Services Chiatura Municipality	20 000	From 2010 Annually
		Providing the relevant equipment for monitoring facilities			
		Providing public awareness on their rights on clean air			
		Dissemination of information on the air quality (TV and radio shows, publications in the newspapers)			

სტრატეგიული პროგრამა - „ბანადგუშრეშული ეკოლოგიის აღდგენა“

მონაწილე	ახორციენს	ლონისძიება	უშუალოდ გეგმი	ლონისძიება (ლარი)	დრო
გარემოზე ნეგატიური ზემოქმედების შემცირების შედეგები	გარემოზე ნეგატიური ზემოქმედების შეფასება, შემცირების და თავიდან აცილება	გარემოსდაცვითი მენეჯმენტის გასაუმჯობესებელი ლონისძიების შემუშავება	შპს „ჯორჯიან მანგანეზი“ კუთხედის მენეჯმენტის გეგმვა	40 000	2009-2010
გარემოსდაცვითი მენეჯმენტის გაუმჯობესება	გარემოსდაცვითი მენეჯმენტის გასაუმჯობესებელი ლონისძიების შემუშავება	გარემოსდაცვითი მონიტორინგის გეგმის მომზადება	შპს „ჯორჯიან მანგანეზი“ კუთხედის მენეჯმენტის გეგმვა	-	2010-2015
ნარჩენების მართვა	ნარჩენების მართვის გეგმის მომზადება	ნარჩენების მართვის გეგმის მომზადება			
	ატმოსფერულ ჰაერში მანე ნიფიკაციების გარემოსდაცვითი შემცირება	ატმოსფერულ ჰაერში მანე ნიფიკაციების გარემოსდაცვითი შემცირება	შპს „ჯორჯიან მანგანეზი“ კუთხედის მენეჯმენტის გეგმვა	2 000 000	
	ადგილობრივი გზების საფარის გაუმჯობესება ნარჩენების მართვის მეთოდების და ლონისძიების შემუშავება	ადგილობრივი გზების საფარის გაუმჯობესება ნარჩენების მართვის მეთოდების და ლონისძიების შემუშავება	შპს „ჯორჯიან მანგანეზი“		

	ზედაპირული წყლების დაბინძურების შეფასება ზედაპირული წყლების დაზიანების დაბინძურების მონიტორინგი	ჩამდინარე და ზედაპირული წყლების ობიექტების წყლების ხარისხის მონიტორინგის მიზნით ეკოლოგიური ლაბორატორიის შექმნა და სათანადო შეტანა და ხელსაწყო-დანადგარებით აღჭურვა	შპს „ჯორჯიან მანგანეზი“		2010 IV კვარტალ ⁰
		მდინარე ყვრილაში აგლომერატის მოხვედრის ადგილის მიზნით წყალამრედი არხების მოწყობა და მდინარის მხრიდან დამცავი კედლის მოწყობა	შპს „ჯორჯიან მანგანეზი“		2010-2014
		აგროსატრანსპორტო საწარმოს საწარმო-სანიავლო წყლების შემაკრები სისტემის და გამწმენდი ნაგებობის მოწყობა	შპს „ჯორჯიან მანგანეზი“		
		საბადოს კესალუბაციიდან გამოძენარე სს „ჭიათურმარგანეცი“ (2006 წლამდე) და შემდგომ შპს „ჯორჯიან მანგანეზის“ მიერ დაზიანებული მიწის ზედაპირის ტექნიკური და ბიოლოგიური რეკულტივაცია და მიხი პირვანდელი მფლობელისთვის გადაცემა	შპს „ჯორჯიან მანგანეზი“	25000-55000- მდე/1 ჰა სულ 114 ჰა	2010-2015

Strategic Program – Rehabilitation of the Damaged Environment

Overall Objectives	Tasks	Activities	Implementer	Value (GEL)	Period
Mitigation of the negative environmental impact	Mitigation and prevention of the adverse environmental impact	For the purposes of environmental management, development of the professional safety, health and environment plan	Ltd "Georgian Manganese" Chiatura Municipality	40 000	2009-2010
Improvement of environment protection management	Development of the environment management improvement activities	Development of the environmental monitoring plan for current operation of the combine enterprise	Ltd "Georgian Manganese" Chiatura Municipality	-	2010-2015
Wastes management	Reduction of the harmful substances in the atmospheric air	Development of the wastes management plan	Ltd "Georgian Manganese"		Ltd "Georgian Manganese"
		In relation with reduction of emissions of harmful substances into the atmospheric air, ensuring extensive reduction of dust level by administration of Chiatura mining and dressing combine enterprise			
	Improvement of local roads cover and elaboration of the measures and methods for waste management	Measures for improvement of technical condition of roads used for transportation of the manganese ore and finished products; placing of the relevant road signs			
		Allocation of special space for the industrial oil products wastes, used oil and any wastes contaminated by oil. Disposal of the dangerous wastes from the territory and their utilization by the licensed contractor			
		Control upon content of polychlorinated biphenol in the transformer oils and submission of information to Georgian Ministry of Environment Protection and natural resources			

	Surface waters and land pollution evaluation Surface waters and land pollution monitoring	Periodical training and testing of the personnel employed in wastes management			
		For the purpose of water quality monitoring in the surface water bodies and of waste waters establishment of the ecological laboratory, its staffing and equipping with the relevant devices and equipment	Ltd "Georgian Manganese"	2010 IV quarter	
		For the purpose of prevention of discharge of agglomerate in Kvitrila River, construction of the water off-takes and protection wall from the river side	Ltd "Georgian Manganese"	2010-2014	
		Arrangement of the industrial waste water and storm water collection systems and treatment facilities	Ltd "Georgian Manganese"		
		Technical and biological re-cultivation of damaged land surface after LCC "Chiaturmarganeci" (until 2006) and afterwards Ltd "Georgian Manganese" exploiting and further hand-over to its initial owner, re-cultivation upon the projects	Ltd "Georgian Manganese"	2010-2015	25000-55000-per ha, totally 114 ha

სტრატეგიული პროგრამა – „მწვანე ქალაქი“

მიზანი	ამოცანა	ლონდონი	შემსრულებელი	ლიმიტი (ლარი)	ლარი
თანამედროვე ლანდშაფტური არქიტექტურული იერსახის შექმნა, მნიშვნელოვანი მწვანე ობიექტების კეთილმოწყობა	ახალი მწვანე ობიექტების მოწყობა მწვანე მოწყობის ნერგებით უზრუნველყოფა შენობის ფასადების გაფორმებაში მცენარეთა გამოყენება გამწვანების სამსახურის აღდგენა ადგილობრივ თვითმმართველობაში მწვანე ობიექტების მოვლა-პატრონობა, პარკების კეთილმოწყობა	ქალაქის ცალკეული ნაწილებისთვის დენდროლოგიური პროექტების შემუშავება	ჭიათურის მუნიციპალიტეტი	150 000 ყოველწლიურად	2010 წლიდან გენ. გეგმიდან გამომდინარე
		ქალაქის განაპირა ნაწილების გამწვანება			
		ფიორილას სანაპიროსა და ქარდამცევი ზოლებზე მცენარეთა დარგვა			
		შენობების ფასადების გაფორმებაში მცენარეთა გამოყენება, რისთვისაც საჭიროა რეკომენდაციების შემუშავება კერძო სახლებისა და საწარმოების ფასადების კეთილმოწყობისთვის			
		დეკორატიულ მცენარეთა სანერგეს შექმნა და ნაგვის შესაგროვებ ურნების დადგენა მწვანე ობიექტებთან			
		სკვერებსა და პარკებში გამაფრთხილებელი ფირნიშების გაკეთება			
		მცენარეებზე მათი სახელწოდების ფირნიშების გაკეთება			
		ბილიკების შეკეთება და აღდგენა			
		მწვანე გაზონების აღდგენა ქალაქის ცენტრში და სატრანსპორტო ქუჩებზე			
		სასუქების შეტანა მწვანე ობიექტებში			
		ცხოველების სახეირო ადგილების გამოყოფა	ჭიათურის მუნიციპალიტეტი	100 000	2010 წლიდან ყოველწლიურად
		არსებული სკვერების განახლება			
		ერთობრივი და მეწვერსაში	შპს „ჯორჯიან“	40 000	ყოველწლიური

ნიადაგის დაცვა და მიწის ზედაპირის ტექნიკური და ბიოლოგიური რეკულტივაცია	ეროზირებადი და მეწვერსაშიში ადგილების გამწვანება და საბადოს ექსპლუატაციიდან გამოძენარე სს „ჭიათურმარგანეცის“ (2006 წლამდე) და შემდგომ შპს „ჯორჯიან მანგანეზის“ მიერ დაზიანებული მიწის ზედაპირის ტექნიკური და ბიოლოგიური რეკულტივაცია და მისი პირვანდელი მფლობელისთვის გადაცემა; ეროზირებადი და მეწვერსაშიში ადგილების გამწვანება	ადგილების გამწვანება, რისთვისაც საჭიროა ეროზირებადი და მეწვერსაშიში ადგილების ინვენტარიზაცია ¹	მანგანეზი”		პროგრამა
მწვანე ობოქტების მართვის გაუმჯობესება	გამწვანების სფეროს მუშაკების პროფესიული კვალიფიკაციის ამაღლება	გამწვანების სფეროს მუშაკების პროფესიული გამოცდილების ამაღლება ტრეინინგ-სემინარების ჩატარებისა და მეთოდური რეკომენდაციების შემუშავების გზით	შპს „ჯორჯიან მანგანეზი“ მუნიციპალიტეტი	30 000	ყოველწლიური პროგრამა 6 თვეში ერთხელ

¹ იხილეთ ცხრილი “განადგურებული ეკოლოგიის აღდგენა”

Strategic Program – Green City

Overall Objectives	Tasks	Activities	Implementer	Value (GEL)	Period
Creation of the modern landscape-architectural views and development of the significant green sites	Construction of the new green sites Providing planting stock for green construction Use of the plants in decoration of the building facades Restoration of the greenery plantation service in local self-government Care and maintenance of the green sites	Development of the dendrological projects for certain parts of the city; Greening of the outskirts of the city	Chiatura Municipality	150 000 Annually	From 2010 upon gen plan of the city
		Greening of the outskirts of the city			
		Planting of the greenery at Kvirila River bank and wind protection zones			
		Use of the plants in decoration of the facades; Development of the recommendations is required for improvement of the facades of private houses and enterprises			
		Establishment of the nursery for decorative plants and placing of the waste collection bins at the green sites			
		Placing of the warning signs at the gardens and parks			
		Attaching of the plates with the names to the plants			
		Repair and restoration of the passes	Chiatura Municipality	100 000	From 2010 annually
		Restoration of green lawns in the center of the city and transit streets			
		Applying fertilizers at green sites			
		Allocation places for animals walk			
		Renovation of the existing gardens			

Land protection and technical and biological re-cultivation of damaged land surface	Technical and biological re-cultivation of damaged land surface after LCC "Chiaturmanganeci" (until 2006) and afterwards Ltd "Georgian Manganese" exploiting and further hand-over to its initial owner, re-cultivation upon the projects; Plantation of greenery at the eroded and landslide risk areas	Planting of the greenery at eroded and landslide risk areas; for this, the following is required and Inventory of the eroded and landslide risk areas ¹	Ltd "Chiatura Manganese"	40 000	Annual program
Improvement of the green sites management	Improvement of the professional qualification of greenery plantation sphere workers;	Improvement of the professional experience of the workers of greenery planting sphere, through trainings and workshops and development of the methodological recommendations	Ltd "Chiatura Manganese" Chiatura Municipality	30 000	Annual program Once in 6 month
		Elaboration of greenery plantation plan and planting the plants			

¹ See the table "Restoration of Damaged Ecology"

სტრატეგიული პროგრამა - „ნულოვანი დაბინძურება“

მიზანი	ამოცანა	ღონისძიება	შემსრულებელი	დირექტორების	დრო
ნარჩენების შეგროვების და გატანის სრულყოფა და დასუფთავების პარკის განახლება	ქალაქის ტერიტორიის დასუფთავების ექსპტურობის ამადლება ნარჩენებისა და ნაგვის შეგროვების უზრუნველყოფა სპეციალური საშუალებებით უნებართვო ნაგავსაყრდენების აღკვეთა მაღალი კვალიფიციური კადრების უზრუნველყოფა	ჭიათურის ტერიტორიაზე არსებული ფაქტობრივი ნაგავის შესწავლა მათი შემადგენლობის და რაოდენობის დადგენით	ჭიათურის მუნიციპალიტეტი გარემოს დაცვის სამსახური	უიუველყოფად 250 000	უიუველყოფი პროგრამა 2010 წლიდან
		მუშების უზრუნველყოფა სპეციალური ტანსაცმლით და შესაბამისი საშუალებებით			
		სპეციალური დანიშნულების მანქანების და მექანიზმების შეძენა: დახურული ნაგავზიდი, სარწყავი მანქანები, თივლის ასადები მანქანები, კონტეინერმზიდები			
		კონტეინერებით უზრუნველყოფა (500 ცალი), ურნების დადგმა ქუჩებში (1000 ცალი), მრავალსართულიან სახლებში ნაგვის შეგროვების ხეიმრების შეგროვება-აღდგენა			
		ადმინისტრაციული საბჭოების გამაგრება ქალაქის ტერიტორიაზე ნაგვის დაყრისთვის დასუფთავების დღეების დაწესება, კონკურსი „საუკეთესო სუფთა ქოი“			
		საზოგადოებრივი ტუალეტის მშენებლობა ალაქის ტერიტორიაზე არსებული ნორმატივების თანახმად			
		აგროგასამართი სადგურების შემოწმება სანიტარულ-ჰიგიენური ნორმების დაცვის მიზნით ნარჩენების შეგროვებისა და გატანის შესახებ განმარტებითი სამუშაოების გატარება			

			კმთილმოწოდებისა და მუნიციპალიტეტის თანამშრომლობისთვის ტრენინგ-სემინარების ჩატარება ნარჩენების მართვის თანამედროვე გამოცდილების საკითხებზე	ჰიათურის მუნიციპალიტეტი გარემოს დაცვის სამსახური	ყოველწლიურად 250 000	ყოველწლიური პროგრამა 2010 წლიდან
			ნარჩენების დიფერენცირებული შეგროვების პროპაგანდა; ეკონომიკური ბეჭეტების შემუშავება ნარჩენების რაოდენობის შემცირებისთვის			
			მაკულატურის, მინის ტარის და პოლიმერული ნარჩენების მიმღები პუნქტის ორგანიზების ხელშეწყობა			
თანამედროვე ნაგავსაყრეფი პოლიგონის მოწყობა		ნარჩენების დიფერენცირებულ შეგროვებაზე გადასვლა ახალი ნაგავსაყრელის მოწყობა	არსებული ნაგავსაყრელის პოლიგონის რემედიაციის ხარჯები	ჰიათურის მუნიციპალიტეტი	ყოველწლიურად 250 000	ყოველწლიური პროგრამა 2010 წლიდან
			ახალი ნაგავსაყრელის მოწყობა			

Strategic Program “Zero Waste”

Overall Objectives	Tasks	Activities	Implementer	Value (GEL)	Period
Improvement of wastes collection, disposal and wastes utilization; Updating of the cleaning fleet	Improvement of effectiveness of cleaning of the city territory Ensuring collection of the wastes and rubbish by special means Eradication of the unauthorized landfills Providing highly qualified personnel	Study of the traffic over Chiatura territory stating the composition and quantities	Chiatura Municipality Environment Protection Services	250 000	Annual program from 2010
		Supply of overalls and collection means for the workers			
		Procurement of the special vehicles and mechanisms: closed garbage trucks; watering vehicles, snow removers; container trucks			
		Supply of the containers (500 pc), placing of the garbage bins in the streets (1000 pc.), repair-restoration of the refuse chutes in the high-rise buildings			
		Imposition of stricter administrative sanctions for wastes discharge in the city territory; Introduction of the cleaning days; competition the “Best Clean yard”			
		Construction of the public places of convenience, in compliance with the effective standards			
		Inspection of the petrol stations for the purpose of compliance with the sanitary-hygienic standards Conducting of the explanation works in relation with the wastes collection and disposal;			

Arrangement of the modern landfill		Introduction of differentiated wastes collection mode Arrangement of the new landfill	Conducting of the training-workshops for the accomplishment and municipality staff on the issues of modern experience in the wastes management	Chiatura Municipality Environment Protection Service	250 000	Annual program from 2010
			Popularization of differentiated wastes collection; development of the economic levers for wastes reduction			
			Support to organization of the waste papers, glass empties and polymer wastes redemption centers			
			Inspection of differentiated fees for wastes collection	Chiatura Municipality	250 000	Annual program from 2010
			Re-cultivation of the existing landfill			
			Arrangement of the modern landfill			

სტრატეგიული პროგრამა – „მაღალი ეკოლოგიური თვითშეგნება“

მიზანი	ამოცანა	ღონისძიება	შესრულ-ბული	ღირებუ-ლება (ლარი)	დრო
მოსახლეობის ეკოლოგიური განათლების დონის ამაღლება და საზოგადოების მონაწილეობა გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში	ეკოლოგიური განათლების საკანონმდებლო ბაზის შექმნის ხელშეწყობა	ეკოლოგიური განათლების შესახებ კანონის მიღების ხელშეწყობა; კანონპროექტის მომზადებაში მონაწილეობა	ჰიათურის მუნიციპალიტეტი ჰიათურის საკრებულო არასამთავრობო ორგანიზაცია „ჰიათურელთა კავშირი“		ყოველწლიურად
		კანონპროექტის განხილვის ორგანიზება			
		ეკოლოგიური განათლების ცენტრების შექმნა, საგანმანათლებლო პროგრამების შემუშავება, მეთოდური მასალების შემუშავება და პოპულარული ლიტერატურის გამოცემა			
	ეკოლოგიური და გარემოსდაცვითი ცოდნის გავრცელება	განათლების მუშაკთა მომზადება და კვალიფიკაციის ამაღლება გარემოსდაცვით საკითხებში; ტრენინგების და სემინარების ჩატარება			
		ჟურნალისტების ეკოლოგიური განათლების დონის ამაღლება			
	ეკოგანათლებაში მასმედიის როლის ამაღლება	ეკოლოგიური და გარემოსდაცვითი პუბლიკაციების განხორციელება			

				რესურს-ცენტრის შექმნა;	
				ტრენინგების და სემინარების ჩატარება;	
				ეკოლოგიური კონსალტინგი	
				გარემოსდაცვით საჯარო ორგანიზაციებში ინფორმაციის გაცემის უზრუნველყოფა	
				მოქალაქეთა ინფორმირება გარემოსდაცვითი ინფორმაციის მიღების წესების შესახებ	
				მოქალაქეთა ინფორმირება ჰიათურაში გარემოს მდგომარეობის შესახებ;	
				საინფორმაციო-საკონსულტაციო ცენტრის შექმნა; სპეციალური ბიულეტენის გამოშვება; რადიო და ტელევიზიულ გადაცემების ორგანიზება	
				გარემოს საზოგადოებრივი მონიტორინგის ჯგუფის შექმნა	
				ადგილობრივი გარემოსდაცვითი ღონისძიებების ჩატარება, გამოწვევების დღეების ჩატარება; გარემოსდაცვითი დღეების დაწყების შესახებ საკრებულოს გადაწყვეტილების მიღება	
				გარემოსდაცვითი თემატიკის გამოფენების, კონკურსების მოწყობა	

გარემოსდაცვითი და ეკოანათლებლაზე მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციების ხელშეწყობა და გარემოსდაცვითი ინფორმაციის ხელმისაწვდომობისა და თავისუფლების უზრუნველყოფა

გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებით მოქალაქეთა გაერთიანების შექმნის ხელშეწყობა და გარემოსდაცვით ღონისძიებებში მოქალაქეთა მონაწილეობა

Strategic Program – High Environmental Awareness

Overall Objective	Tasks	Activities	Implementer	Value (GEL)	Period
Improvement of the environmental education level among the population and public participation in the environmental decision-making process	Support to development of the legislative basis for environmental education	Contribute to adoption of the law on environmental education and participation in development of the draft laws	Chiatura Municipality Chiatura “Sakrebulo” NGO ‘Union of Chiatura-Citizens’		Annually
		Arrangement of the discussion of the draft laws			
	Dissemination of the ecological and environment protection knowledge	Establishment of the environmental education centers, development of the curricula, methodological materials and publication of the popular science literature			
		Training of the workers of education sphere, improvement of their qualification in the environmental issues; conducting of the trainings and workshops			
		Improvement of the environmental education level amongst journalists			
	Increase of the role of mass media in environmental education	Ecological and environment protection publications			

																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																</
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	----

სტრატეგიული პროგრამა – „არასამთავრობო სექტორში ბარემოსდაცვითი ეკოლოგიური სტრუქტურის ჩამოყალიბება“

მიზანი	ამოცანა	ღონისძიება	შესრულებული	ღირებულება (ლარი)	დრო
ეკოლოგიური მდგომარეობის გაუმჯობესება და გარემოსდაცვითი საქმიანობების ხელშეწყობა	არასამთავრობო სექტორის გააქტიურება და გარემოსდაცვითი მიმართულების ორგანიზაციების ჩამოყალიბების ხელშეწყობა	ტრენინგების ჩატარება გარემოსდაცვით საკითხებზე	ჰიათურის მუნიციპალიტეტი ჰიათურის საკრებულო არასამთავრობო ორგანიზაცია „ჰიათურელთა კავშირი“		ყოველწლიურად
	გრანტების მოპოვება და ინვესტიციების მოზიდვა	ტენდერებში მონაწილეობა			
		მასმედიაში ინფორმაციის გავრცელება			
		პოტენციური ინვესტორების ჩამოყვანა და სიტუაციის ადგილზე გაცნობა			
არასამთავრობო სექტორის განვითარება საზოგადოების მონაწილეობა გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილებების პროცესში	გარემოსდაცვით პროგრამებში მონაწილეობის მიღება და დაინტერესებული პირების ჩართვა გარემოსდაცვით საკითხებზე მუშაობაში	გარემოსდაცვით თემატიკაზე პროშუერების და ბუკლეტების გამოშვება			
	გარემოსდაცვითი პრობლემების წარმონეჩა და საკითხის მწვავედ დასმა	გარემოსდაცვით თემატიკაზე გამოშვებული პროშუერებისა და ბუკლეტების მოსახლეობაში გავრცელება			

Strategic Program – Formation of the Environment Protection Structure in the Non-governmental sector

Overall Objectives	Tasks	Activities	Implementer	Value (GEL)	Period
Improvement of Ecological Situation and support to environment protection activities	Activation of the non-governmental sector and support to formation of the environmental organizations	Conducting of the trainings on environmental issues	Chiatura Municipality Chiatura "Sakrebulo" NGO 'Union of Chiatura-Citizens'		Annually
	Attraction of the grants and investments	Participation in tenders			
		Dissemination of information through mass media			
		Arrangement of the visits of the potential investors and familiarization with the situation			
Development of the non-governmental sector and public involvement in the process of environmental decision-making	participation in the environmental programs and involvement of the interested persons in working towards environment protection issues	Publication of the brochures and booklets on the environmental issues			
	Emphasizing of the environmental problems and putting of the issue on agenda	Dissemination of the published brochures and booklets among the population			